

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\N\Nietzsche Friedrich\Nietzsche, Fridrich - Nesmrtelné myšlenky.pdb

PDB Name: Nietzsche, Fridrich - Nesmr...
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 30.9.1937
Modification Date: 30.9.1937
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Název: Nesmrtelné myšlenky
Autor: Friedrich Nietzsche
Nakladatelství: Aurora, 1999
Stav: digitalizováno, SONS
Tato kniha pochází z Knihovny digitálních dokumentů.
Slouží pouze pro potřeby těžce zrakově postižených.
Doplňující informace naleznete v příloženém souboru.
* * *

Z českých překladů vybral a uspořádal Daniel Samek.

A. ESTETIKA, UMĚNÍ, HUDBA

Čím obtížnější je poznávání zákonů života, tím horoucněji toužíme po zdání onoho zjednodušení, třeba jen na okamžik, čím větší je rozpětí mezi obecným poznáním věcí a duchovně-mravními možnostmi jedince. Aby se tento oblouk neprolomil, k tomu je zde umění.

Wagner osvětlil přítomný život i minulost tak silným paprskem poznání, že v jeho světle bylo vidět nezvykle daleko: proto je zjednodušitelem světa.

Když se v lidnatých městech dívám na ty tisíce, jak procházejí kolem s výrazem sklíčenosti nebo chvatu, říkám si vždy znovu, že se musí cítit špatně. Pro ně pro všechny je tu však umění jen k tomu, aby se cítili ještě hůře, ještě sklíčeněji a nesmyslněji nebo ještě uchvátaněji a chtivěji.

Je-li umění vůbec právě jen schopností sdělit druhým to, co jsme prožili, pak každé umělecké dílo, které není sdělné, odporuje samo sobě.

Jako básník se Wagner projevuje v tom, že myslí v dějích, které lze vidět a prožívat, a nikoli v pojmech, to znamená, že myslí myticky, tak, jak odedávna myslel lid.

O Wagnerovi jako hudebníkovi je třeba říci obecně, že v přírodě všemu, co dodnes nechtělo promluvit, propůjčil řeč: nevěří, že by muselo existovat něco němého.

Umělec, který se ovládá, podrobuje si - aniž to sám chce - i všechny ostatní umělce. A opět jen pro něho nebudou ti, které si podrobil, jeho přáteli a příznivci, nebezpečím a překážkou: zatímco menší povahy, jelikož se hledí o své přátele opřít, ztrácívají kvůli nim zpravidla svou svobodu.

Obecně je touha pomáhat u tvořícího umělce příliš veliká, horizont jeho lásky k lidem příliš rozlehlý, než aby mohl jeho pohled setrvat v mezích národního bytí.

Změna všeobecného vkusu je důležitější než změna názorů; názory se vším dokazováním, vyvracením a celou intelektuální maskarádou jsou jen symptomy změněného vkusu a rozhodně nejsou tím, zač jsou ještě tak často považovány, jeho příčinami.

Vidím všude, v životě i na divadle, a v neposlední řadě ve všem napsaném, potěšení ze všech hrubších projevů a gest vášně: vyžaduje se teď jakási konvence vášnivosti - jenom ne vaše sama!

Špatný vkus má svá práva jako dobrý a má před ním dokonce přednost, je-li velikou potřebou, nepochybným uspokojením a též jakoby všeobecnou řečí, bezpodmínečně srozumitelnou maskou a gestem.

Dobrý, vybraný vkus má v sobě naproti tomu vždy cosi hledajícího, zkusmého, svou srozumitelností si ne zcela jistého - není a nikdy nebyl lidový!

Postavám opery právě nemáme věřit "na slovo", nýbrž na tón! To je ten rozdíl, to je ta krásná nepřirozenost, kvůli níž chodíme na operu!

Umělci sami nejsou taxátory štěstí a šťastných věcí, ale neustále se snaží proniknout do blízkosti takových taxátorů a s maximální zvědavostí a chutí jejich hodnocení okamžitě využít.

Divadlo a hudba jako kouření hašiše a žvýkání betelu pro Evropany! Kdo nám asi vyličí celou historii narkotik! - Vždyť je to bezmála historie "vzdělání", takzvaného vyššího vzdělání!

Dnes chtějí lidé odlákat uměleckými díly vyčerpané a nemocné ubožáky z velké cesty utrpení lidstva, alespoň na slastnou chvíličku; nabízejí jim malé opojení a malé šílenství.

Všimněme si, že všichni velcí mistři prózy byli skoro vždy také básníky, ať už veřejně, nebo jen v tajnosti a pro "šuplík"; a věru, jen tvář v tvář poezii se píše dobrá próza!

Když pomineme Goetha, na nějž si činí nárok století, z něhož vzešel, pak už jen Giacomo Leopardi, Prosper Mérimée, Ralph Waldo Emerson a Walter Savage Landor, autor Imaginary Conversations, jsou podle mne hodni označení mistr prózy.

To nejkrásnější, co bych dokázal říci na oslavu Shakespeara jako člověka, je toto: věřil v Bruta a ani smítkem nedůvěry neposkvrnil tento druh ctnosti!

Na filosofii umělce nakonec mnoho nezáleží, je-li to právě jen dodatečná filosofie a jeho umění samému nijak neškodí. Německá hudba je nyní - víc než kterákoli jiná - hudbou evropskou, protože pouze v ní našla svůj výraz změna, již Evropa prošla v revoluci.

Z veškeré německé hudby lze vyslouchat hlubokou měšťanskou žárlivost na noblesu, zejména na esprit a eleganci jakožto projevy dvorské, rytířské, staré, sebou si jistě společnosti.

Jakožto estetický fenomén je pro nás bytí stále ještě snesitelné a umění nám dalo oko a ruku a především dobré svědomí k tomu, abychom ze sebe samých takový fenomén mohli udělat.

Hudba nejlepší budoucnosti. - Prvním hudebníkem by mi byl ten, kdo by znal jen smutek nejhlubšího štěstí, a jinak už žádný smutek: takový hudebník dosud nežil.

Urážlivost přednesu. - Tento umělec mě uráží způsobem, jak přednáší své - velmi dobré - nápady: tak zešířena a důtklivě, s tak neomalenými přesvědčovacími triky, jako by mluvil k luze.

Básníci a lháři. - Básník vidí ve lháři svého soukojence, kterému vypil mléko; proto zůstal bédným lhářem a nedotáhl to ani k dobrému svědomí.

Dílo a umělec. - Tento umělec je ctižádostivý a nic víc: jeho dílo je nakonec jen zvětšovací sklem, které nabízí každému, kdo se po něm podívá.

Chvála volbou. - Umělec volí svá témata: toť jeho způsob chvály.

Originalita. - Co je originalita? Vidět něco, co ještě nenese jméno, co nemůže být ještě nazváno, ačkoli to leží všem na očích. Lidé jsou obvykle takoví, že jim teprve jméno učiní věc vůbec viditelnou. - Originální lidé byli většinou také tvůrci jmen.

Ošklivost, již nebylo možno se zbavit, je někde skryta, jinde zas přetvořena ve vznešenost.

Kdo se sebou není spokojen, je ustavičně připraven se za to mstít: my druzí se staneme jeho obětmi, třeba jen tím, že budeme muset neustále snášet ošklivý pohled na něj. Neboť pohled na ošklivost činí člověka špatným a nerudným. Neznám hlubšího rozdílu v celkové optice umělce než toto: zda hledí z pozice svědka na své rodící se dílo (na "sebe"), nebo zda "zapomněl na svět", což je podstata každého monologického umění, - toto umění spočívá na zapomnění, je hudbou zapomínání.

Hudba je prostředkem zvýraznění, zesílení, zniternění dramatického gesta a herecké názornosti.

Vůči veškerým estetickým hodnotám užívám teď tohoto hlavního rozlišení: v každém jednotlivém případě se ptám "tvořil zde hlad, nebo nadbytek?"

Takto pociťují všichni umělci a lidé "děl", tedy mateřský druh člověka: domnívají se u každého životního úseku - který je vždy useknut dílem -, že už jsou u samého cíle, kdykoli by odevzdaně přijali smrt, s pocitem: "jsme k tomu zralí".

Skrze hudbu mají vášně rozkoš ze sebe samých.

Co v člověku je, začne se prozrazovat, až když slábne jeho talent - když přestane ukazovat, co umí. Talent je také ličidlem; ličidlo je také skrýší.

Ve styku s učením a umělci se člověk snadno přepočítá opačným směrem: za pozoruhodným učencem nezřídka najde průměrného člověka, a za průměrným umělcem často - člověka velmi pozoruhodného.

Mít talent nestačí: člověk k tomu musí mít i vaše povolení - že? přátelé?

Básníci jsou vůči svým zážitkům beze studu: vykořisťují je.

Dovedl bych si představit hudbu, jejíž nejvzácnější kouzlo by spočívalo v tom, že by už nevěděla nic o dobru a zlu, že by se v ní jen tu a tam zachvěl jakýsi lodníkův stesk po domově, jakýsi zlatavý stín a něžná slabost.

To je umělec, jaké mám rád, skromný ve svých potřebách; chce vlastně jen dvojí - svůj chléb a své umění - panem et circen...

Jak málo stačí ke štěstí! Tóny dud. - Bez hudby by byl život omylem. Němec si představuje i Boha, jak zpívá písně.

Tragický umělec není žádný pesimista - přitakává právě všemu pochybnému a obávanému, je dionýský...

K psychologii umělce. Aby bylo umění, tedy nějaké estetické jednání a nazírání, k tomu je nezbytná jedna fyziologická podmínka: opojení.

Křesťan, který by byl zároveň umělcem, se nevyskytuje...

Hudba - jak jí dnes rozumíme - je také celkovým vzrušením a vybitím afektů, ale přesto je zbytkem nějakého mnohem plnějšího výrazu světa afektů, pouhým reziduem dionýského histrionismu.

Herec, mím, tanečník, muzikant, lyrik jsou svými instinkty blíže příbuzní a zajedno, ale nenásilně specializováni a vzájemně odloučení - až k samotnému rozporu. Lyrik zůstal nejdéle spojen s muzikantem, herec s tanečníkem.

Architekt nepředstavuje ani dionýský, ani apollinský stav: zde je to velký akt vůle, vůle přenést hory, opojení velkou vůlí, co se domáhá umění.

"Krásné o sobě" je pouhé slovo, nikdy pojem. V krásném se jako měřítko dokonalosti staví člověk; ve vybraných případech se v něm zbožňuje.

V podstatě se člověk zrcadlí ve věcech, má za krásné všechno, co mu vrací jeho odraz: soud, že je něco "krásné", je ješitností druhu...

Nic není krásné, krásný je jen člověk: na této naivitě spočívá veškerá estetika, to je její první pravda. Připojme k ní hned ještě druhou: není nic ošklivého - jen znetvořený člověk -, tím je vymezena říše estetického souznění.

Ošklivé je chápáno jako pokyn a symptom degenerace: co i v tom nejvzdálenějším upomíná na degeneraci, to v nás

vyvolává soud "ošklivého".

L'art pour l'art. Boj proti účelu v umění je vždy boj proti moralizujícím tendencím v umění, proti jeho podřízené morálce.

L'art pour l'art znamená: "Čert vem morálku!"

Statečnost a svoboda pocitu před mocným nepřítelem, před vznešeným utrpením, před problémem budícím hrůzu - tento vítězný stav je to, co volí a oslavuje tragický umělec.

Krása není náhoda. Také krása rasy nebo rodiny, její půvab a dobrota ve všech gestech se dobývá prací: je stejně jako génus závěrečným výsledkem akumulované práce pokolení.

Nejvyšší představu lyrika mi dal Heinrich Heine. Marně hledám ve všech říších tisíciletí hudbu stejně sladkou a vášnivou.

Jednou se řekne, že Heine a já jsme byli zdaleka nejpřednější umělci německé řeči - v nevypočitatelné vzdálenosti od všeho, co s ní dělali pouzí Němci.

Uvážím-li vše, nepřestál bych své mládí bez Wagnerovy hudby. Neboť jsem byl odsouzen žít mezi Němci. Chceme-li se zbavit nesnesitelného tlaku, je nezbytný hašiš.

Co vlastně požaduji po hudbě. Aby byla jasná a hluboká, jako říjnové odpoledne. Aby byla osobitá, bujná, něžná, aby byla malou sladkou ženou, ničemnou a půvabnou...

Komu se říká němečtí hudebníci, největší především, to jsou cizinci, Slované, Chorvati, Italové, Nizozemci nebo Židé; jinak Němci silné rasy, vyhynulí Němci, jako Heinrich Schütz, Bach a Händel.

Přede mnou se nevědělo, co vůbec je německým jazykem možno - co vůbec je možno jazykem. - Teprve já jsem odhalil umění velikého rytmu, veliký styl periodiky k vyjádření nesmírného vlnění sublimní, nadlidské vášně.

Ubohý Wagner! Kde se to ocitl! Kdyby se aspoň dal ke sviním! Ale k Němcům!...

Čím trpím, trpím-li osudem hudby? Tím, že hudba byla připravena o svůj svět-projasňující, přitakávající charakter, že je dekadentní hudbou, a nikoli již Dionýsovou flétnou...

Němci nemají ani ponětí, jak jsou sprostí, to však je superlativ sprostoty - ani se nestydí, že jsou pouze Němci...

K takovému úkolu bylo mi třeba sebekázně: - postavit se proti všemu nemocnému ve mně, Wagnera v to počítajíc, Schopenhauera v to počítajíc, všechnu moderní "lidskost" v to počítajíc.

Wagnerem mluvím modernost svou nejintimnější řečí: neskrývá ani svého dobra, ani svého zla, odnaučila se naprosto stydět se před sebou.

"Dobro je lehké, všechno božské běhá na útlých nohách": první věta mé estetiky.

Je Wagner vůbec člověkem? Není spíše chorobou? Činí chorým vše, čeho se dotkne - učinil hudbu chorou.

Wagner je velká zkáza pro hudbu. Uhodl v ní prostředek, jímž možno dráždit zemřelé nervy - učinil tím hudbu chorobnou.

Hudba Wagnerova, nejsouc vzata v ochranu divadelním vkusem, velice tolerantním vkusem, je prostě špatná hudba, nejhorší vůbec, která snad byla složena.

Wagnerova hudba není nikdy pravdivá. - Ale pokládá se za takovou: a tak je to v pořádku.

Wagner není dramatikem, nedejte si nic namluvit. Miloval slovo "drama": to je vše - miloval vždy krásná slova.

Tři požadavky.

Aby se divadlo nestalo pánem nad uměními.

Aby se herec nestal svědčím ryčím.

Aby se hudba nestala uměním lhát.

Dal jsem Němcům nehlubší knihy, jež vůbec mají - to stačí, aby z nich Němci nerozuměli ani slovu...

Moderní člověk představuje, biologicky, rozpor hodnot, sedí mezi dvěma židlemi, říká jedním dechem ano a ne.

Wagner je člověk, jenž hluboko trpěl - jeho přednost před ostatními hudebníky. - Podivuji se Wagnerovi ve všem, kde dává do hudby sebe.

Úspěch na divadle - tím se klesne v mé účtě až k nikdy-neshledání; neúspěch - tu napínám uši a počínám ctíti...

Do divadla nepřináší nikdo nejjemnějších smyslů svého umění, nejméně umělec pracující pro divadlo - schází samota, všechno dokonalé nesnese svědka...

Každá opravdová, každá originální hudba je labutí písní.

Na každé umění, na každou filosofii smí se hledět jako na léčebný a pomocný prostředek vzrůstajícího nebo scházejícího života: předpokládají vždy utrpení a trpící.

V tom se nesmíte dát Wagnerem samým uvést v omyl - byla to skutečná špatnost Wagnerova, že se vysmíval Paříži v její agónii roku 1871...

Nesnesu nic dvojsmyslného: co byl Wagner v Německu, kondescendoval krok za krokem ke všemu, čím opovrhují - i k antisemitismu.

Měli bychom mít více v účtě stud, s nímž se příroda skryla za hádanky a pestré nejistoty.

Nejduchovnější lidé pociťují půvab a kouzlo smyslových věcí tak, jak si je jiní lidé - se "srdci z masa" - vůbec nemohou a také nesmějí představit.

Síla a moc smyslů, toť to nejpodstatnější u vydařeného a celého člověka: skvělé "zvíře" tu především musí být - co záleží potom na všem "zlidšťování"!

Protimetafyzické nazírání na svět - ano, ale umělecké.

Zůstat objektivním, tvrdým, pevným, přímým v uplatňování myšlenky - to svedou ze všech nejlépe ještě umělci.

Jestliže je na to ale zapotřebí lidí (jako učitelů, státníků atd.), mizí ihned klid a chlad i tvrdost.

Naše náboženství, mravní nauky i filosofie jsou projevy upadání člověka. Hnutí proti tomu: umění.

Jsou dva stavy, v nichž umění se v člověku projevuje samo, jako přírodní síla, rozhodující o něm, ať chce či nechce: jednou jako neodolatelnost vize, jindy jako posedlost orgiasmem.

Klam Apollonův: Věčnost krásného tvaru, aristokratické zákonodárství: "tak tomu má vždy býti".

Dionýsos: Smyslovost a hrůznost. Pomíjivost by mohla být vykládána jako požitek plodící a ničící síly, jako neutuchající tvoření.

Obzvláště tři prvky převažují v prvotním "umělci": pohlavní pud, opojení, krutost - všechny patří k nejstarším slavnostním radostem člověka.

Ohyzdnost znamená úpadek typu, rozpornost a nedostatek souřazenosti vnitřních žádostí - ohyzdnost značí upadání řídící a řadící síly, psychologicky řečeno "vůle".

Umělci, pokud jsou k čemu, jsou (i tělesně) mohutně založeni, překypující, tahouni, jsou lidé smysloví; bez jistého přetopení pohlavního systému není myslitelný žádný Raffael...

Dělat hudbu znamená ještě i svého druhu děláni dětí; cudnost je jenom hospodárností umělcovou - a v každém případě přechází i u umělců plodnost s plodností pohlavní...

Umělci nemají ničeho vidět tak, jak to je, nýbrž plněji, nýbrž jednodušeji, nýbrž mocněji: na to musí mít jejich život určitý ráz mládí a jara, musí v něm být stále jistého druhu opojení.

Umění nám připomíná stavy živočišné síly; je jednak přebytkem a vykypěním kvetoucí tělesnosti do světa obrazů a přání a za druhé podněcováním živočišných úkonů obrazy a přáními vyrostlými z umocněného života - je zvýšením pocitu žití, vzpourou života.

Co se nám pudově, esteticky protiví, je nejdávnější zkušeností prokázáno za škodlivé, nebezpečné, podezření hodné: náhle promluví estetiký instinkt (např. hnusu) obsahuje posudek.

Krásu i ohyzdnost rozpoznáváme jako něco podmíněného - totiž přihlížíme-li ke svým nejnižším sebezáchovným hodnotám.

Krása existuje právě tak málo jako dobro, pravda.

Hodnota krásy (i dobra a pravdy) vyrůstá z povrchnosti pohledu, který se zabývá toliko nejbližšími důsledky.

Soudy o krásnu a ohyzdnosti jsou krátkozraké (- mají rozum vždy proti sobě -), ale jsou v nejvyšší míře přemlouvačné.

Nejběžnější soudy přiznávající krásu se navzájem podceňují a vydražďují; je-li estetiký pud jednou v činnosti, krystalizuje kolem "ojedinělé krásy" ještě plno jiných a odjinud pocházejících dokonalostí.

Vnímání věc jako krásnou znamená: vnímat ji nezbytně falešně (pročež, mimochodem řečeno, je manželství z lásky společensky nejnerozumnějším manželstvím).

"Krása" je umělci něčím, co stojí mimo všechno pořadí, protože je v ní zvládnuta rozpornost protikladů, což je největším znakem moci, totiž moci nad protikladností; kromě toho je krása bez napětí.

Ke genezi umění: Vytváření dokonalého, zření dokonalého, to k pohlavními silami nabitě ústřední nervové soustavě více než jen náleží.

Žádostivost umění a krásy je nepřímou žádostivostí vytržení pudu pohlavního, který je sděluje mozku. Svět, jenž se stal dokonalým působením "lásky".

Umění pro umění: virtuózní kvákání vychladlých žab, zoufajících si ve svém bahně...

Umění promlouvá vždy jen k umělcům - mluví k této odrůdě jemné pohyblivosti těla.

Pojem "laik" je nedopatřením. Hluchý není odrůdou dobře slyšícího.

Ohyzdnost působí tísnivě: je výrazem tísně. Ubírá síl, ochuzuje, tlačí...

Estetický stav oplývá bohatstvím prostředků sdělovacích a současně neobyčejnou citlivostí na podněty a náznaky. Je vrcholem sdílnosti a dorozumitelnosti mezi živými bytostmi - je zřídlem řeči.

Každé zralé umění má v základech plno vžitých forem: pokud je řečí. Konvenčnost je podmínkou velikého umění - ne jeho překážkou...

Výjimečné stavy jsou tím, co podmiňuje umělce: stavy, jež jsou hluboce příbuzné a srostlé s chorobnými jevy, takže se zdá, že je nemožno být umělcem a nebýt chorý.

Tím se liší umělec od laika (člověka umělecky vnímajícího): tento má vrchol své dráždivosti ve vnímání, onen ve vydávání - takže antagonismus jejich nadání je nejen přirozený, ale i žádoucí.

Naše estetika byla dosud estetikou ženskou, protože svoje zkušenosti o tom "co je krásné?" formulovali jen ti, kdož přijímali. V celé filosofii až dodnes chybí umělec...

Moderní umělec, ve své fyziologii blízko příbuzný s hysterismem, připomíná tuto chorobu i jako charakter.

Naši artisté jsou opravdu až příliš příbuzní s hysterickými samičkami... To mluví ale proti "dnešku", ne proti "umělcům". Neumělecká rozpoložení - lidí chátrajících, ustupujících, blednoucích, jejichž pohledem život trpí: - křesťan.

Umělci nejsou lidé velké vášně, byť si cokoli nám i sobě namlouvají: chybí jim stud před sebou samými (dívali se na sebe, když žijí, číhají po sobě, jsou příliš zvědaví) a nemají ani studu před velikou vášní (vykořisťují ji jako umělci).

Člověk se nevypořádá se svou vášní tím, že ji zobrazí, vyličí: naopak, je s ní už v koncích, když ji znázorňuje.

Umělec je snad již svým uzpůsobením člověk nutně smyslový, veskrze vznětlivý, v každém směru přístupný, již z dálky se podávající podráždění, jeho sugesci.

Ve srovnání s umělcem je objevení se vědeckého člověka opravdu znakem určitého zúžení a poklesu života (- ale zároveň i zmohutnění, přisnosti, tvrdosti, síly vůle).

Jsme proto umělci, že cítíme jako obsah, jako "samu věc" to, co všichni neumělci nazývají "formou".

"Líbí se", tj. odpovídá tomu, co člověk míní o sobě: pevnost, mohutnost, solidnost, živost, spočívající zešířka a mohutně a se silou ukrytou.

V základní věci přisvědčují více umělcům než všem dosavadním filosofům: umělci neztratili velkou stezku života, milovali věci "tohoto světa" - milovali své smysly.

Smysl našich zahrad a paláců (a také smysl vši touhy po bohatství) je: odstranit z očí všechn nepořádek a nízkost a vybudovat duševnímu šlechtictví domov.

Nedat se svést modrýma očima nebo vyklenutými řadry: velikost duše nemá v sobě nic romantického. A bohužel nic půvabného.

Pojem "tvořit" je dnes dokonale nedefinovatelný, nesplnitelný; jenom pouhé slovo, zbytek z dob pověry, jedním slovem se nevykládá nic.

B. NÁBOŽENSTVÍ, KŘESŤANSTVÍ

Bůh je mrtev: ale jak je mezi lidmi zvykem, budou snad ještě po tisíciletí existovat jeskyně, kde bude ukazován jeho stín.
- A my - my musíme zvítězit ještě i nad jeho stínem!

Podmínky boha. - "Bůh sám nemůže být bez moudrých lidí" - pravil Luther a pravem; ale "bůh může být ještě méně bez lidí nemoudrých" - to už ten dobrý Luther neřekl!

Nebezpečné rozhodnutí. - Křesťanské rozhodnutí shledat svět ošklivým a špatným učinilo svět ošklivým a špatným.

Proti křesťanství. - Dnes se proti křesťanství obrací náš vkus, nikoli už naše důvody.

Ježíš Kristus byl možný jen v židovské krajině - mám na mysli takovou krajinu, nad níž ustavičně visel temný a vznešený bouřkový mrak rozhněvaného Jehovy.

Kristův omyl. Zakladatel křesťanství se domníval, že ničím lidé netrpí tolik jako svými hříchy: - to byl jeho omyl, omyl toho, kdo se cítil bez hříchu, komu se tu nedostávalo zkušenosti!

Příliš židovský. - Pokud chtěl být bůh milován, pak se měl nejprve vzdát souzení a spravedlnosti: - soudce, ba ani milosrdný soudce, není milován. Zakladatel křesťanství tu cítil málo jemně - jako Žid.

Vykuřování. - Buddha praví: "Nelichot' svému dobrodinci!" Vyslovme tento výrok v křesťanském kostele: - okamžitě vyčistí vzduch od všeho křesťanského.

Vynalézání bohů, heroů a nadlidí všeho druhu, jakož i pololidů nebo podlidů, trpaslíků, víl, kentaurů, satyrů, démonů a ďáblů bylo nedocenitelnou přípravou k ospravedlnování egoismu a suverenity jednotlivce: svobodu, kterou člověk dopřával jednomu bohu vůči ostatním, poskytl nakonec sám sobě vůči zákonům, mravům, sousedům.

V polytheismu byla předznamenána svoboda a pluralita lidského ducha: síla tvořit si nové a vlastní oči, vždy znovu nové a více vlastní: takže ze všech zvířat jedině pro člověka neexistují žádné věčné horizonty ani perspektivy.

Otázka a odpověď. - Co teď přejímají domorodé kmeny od Evropanů nejdříve? Kořalku a křesťanství, evropská narkotika. - A na co nejrychleji hynou? - Na evropská narkotika.

Metafyzická potřeba není zdrojem náboženství, jak se domnívá Schopenhauer, nýbrž jen jeho pozdním výhonkem.

Víra činí blaženým. - Ctnost skýtá štěstí a jakousi blaženost jen těm, kteří ve svou ctnost pevně věří: - nikoli však oněm jemnějším duším, jejichž ctnost tkví v hluboké nedůvěře vůči sobě a veškeré ctnosti. Nakonec tedy i zde činí "blaženým víra!" - a všimněte si, nikoli ctnost!

Jeden druh poctivosti byl všem zakladatelům náboženství a jim podobným odjakživa cizí: - nikdy neučinili věci svědomí poznání vlastních zážitků.

Všichni kazatelé morálky, jakož i všichni teologové, mají jeden společný nešvar: všichni se lidem snaží namluvit, že je to s nimi velmi špatné a že mají zapotřebí tvrdé, definitivní, radikální kúry.

Kde člověk dospěje k fundamentálnímu přesvědčení, že mu musí být poroučeno, stává se "věřícím".

Celá římská církev spočívá na jižanské podezřívavosti vůči lidské povaze, jež je ze Severu vždy špatně chápána: tuto podezřívavost zdědil evropský Jih od hlubokého Orientu, prastaré tajuplné Asie a jejího rozjímání.

Je vidět, co vlastně nad křesťanským bohem zvítězilo: sama křesťanská moralita, stále přísněji chápáný pojem pravdivosti, zpovědnická jemnost křesťanského svědomí, přeložená a sublimovaná ve svědomí vědecké, v intelektuální čistotu za každou cenu.

Církev je především hierarchickou formou vlády, jež zajišťuje nejvyšší postavení duchovním lidem a natolik věří v moc duchovnosti, že se zřídka všech hrubších násilných prostředků, už tím je církev za všech okolností vznešenější institucí než stát.

Naše víra ve vědu stále ještě spočívá na víře metafyzické - že i my, dnešní lidé poznání, my bezbožní a antimetafyzikové, bereme i svůj oheň ještě z požáru, jež zažehla víra stará tisíciletí, ona křesťanská víra, která byla i vírou Platónovou, že bůh je pravda, že pravda je božská...

My seveřané bezpochyby pocházíme z ras barbarských, i co se týče našeho nadání k náboženství: jsme k němu nadání špatně.

Nejméně poctivý je člověk vůči svému bohu: ten nesmí hřešit!

Sklon snižovat se, nechat se okrádat, obelhávat a vykořisťovat by mohl být výrazem studu boha mezi lidmi.

Láska k jednomu je barbarství: neboť se děje na úkor všech ostatních. I láska k bohu.

Nikoli jejich láska k lidem, nýbrž bezmoc jejich lásky k lidem brání dnes křesťanům nás - upalovat.

Vkus svobodného ducha, jehož "zbožnost" je poznání - se přičií pia fraus (přičií se jeho "zbožností") ještě víc než impia fraus. Odtud jeho hluboký nerozum ve vztahu k církvi, patřící k typu "svobodný duch" - jakožto jeho nesvoboda.

Kdo se cítí předurčen k dívání, a nikoli k víře, tomu jsou všichni věřící příliš hluční a vtíraví: straní se jich.

Je velmi decentní, že bůh se učil řecky, když se chtěl stát spisovatelem - a také, že se tomu nenaučil lépe.

Kolem hrdiny se vše stává tragédií, kolem poloboha vše satyrskou hrou; a kolem boha se vše stane - jakže? snad "světem"?

Ježíš říkal svým Židům: "Zákon byl pro pacholky - milujte boha, jako já ho miluji, jako jeho syn! Co je nám božím synům po morálce!"

Jakže, člověk je jen omylem Boha? Nebo Bůh jen omylem člověka?

Napadnout u kořene náruživosti znamená napadnout u kořene život: praxe církve je životu nepřátelská...

Církev ve všech dobách chtěla své nepřátele zničit: my, my imoralisté a antikristi, vidíme v tom, že církev trvá, svou

výhodu...

Za předpokladu, že byla pochopena zločinnost takového vzpěčování se životu, jaké bylo v křesťanské morálce téměř usvátostněno, člověk našťestí pochopil také něco jiného: marnost, zdánlivost, absurdnost, lživost takového vzpěčování.

Křesťanství je metafyzikou kata...

Pojem "bůh" byl dosud největší námitkou vůči žití. Popíráme boha, popíráme zodpovědnost bohu: teprve tím vykupujeme svět. -

Křesťanství nemá být nikdy zapomenuto, že zneužilo slabosti umírajícího k znásilnění svědomí, sám způsob smrti k hodnotícím soudům o člověku a minulosti!

Když je víra užitečnější, působivější, přesvědčivější než vědomé pokrytectví, stane se brzo pokrytectví instinktivně nevinností.

Teprve křesťanství se svým zásadním odporem proti životu udělalo z pohlavnosti něco nečistého: hodilo lejno na počátek, na předpoklad našeho života...

Kdo má v těle bohosloveckou krev, staví se ke všemu předem křivě a nepoctivě.

Definice protestantství: poloviční ochrnutí křesťanství - a také rozumu...

Co je knězi po vědě! Stojí na to příliš vysoko! A dosud kněz panoval! - Určoval pojem "pravdy" a "nepravdy".

V křesťanství se nedotýká ani morálka, ani náboženství v žádném bodě skutečnosti.

Zlého boha je zapotřebí stejně jako dobrého: vždyť neděkujeme za vlastní existenci právě toleranci, lidumilnosti...

Kdysi měl bůh jen svůj národ, svůj "vyvolený" národ. Zatím však šel, zcela jako jeho národ sám, do ciziny, na vandru, nikde již odtud neměl stání: až konečně zdomácněl všude, veliký ten kosmopolita - až získal na svou stranu "veliký počet" a půl zeměkoule.

Křesťanský pojem boha - bůh bohem nemocných, bůh pavouk, bůh duch - jest jedním z nejkoruptnějších pojmů boha, jichž na zemi bylo dosaženo; představuje snad přímo ukazatele minima v sestupném vývoji typu bohů.

Buddhismus je jediné skutečně pozitivistické náboženství, které nám dějiny ukazují, až do své noetiky (přísného to fenomenalismu -), neříká již "boj proti hříchu", nýbrž dává plně za pravdu skutečnosti, říká "boj proti utrpení".

Křesťanský je jistý smysl pro ukrutnost, k sobě i k jiným; nenávisť k těm, kdo jsou jiného smýšlení; vůle pronásledovat.

Křesťanství potřebovalo barbarských pojmů a hodnot, aby barbary zvládlo: takové jsou oběť prvotin, pití krve při přijímání, pohrdání duchem a kulturou; mučení ve všech formách, smyslné i mimosmyslné; veliká pompa kultu.

Křesťanství lze rozumět jedině z půdy, z níž vyrostlo - není to hnutí proti židovskému instinktu, je to jeho důslednost sama, je to o úsudek dál v jeho hrůzné logice...

Židé jsou protikladem všech dekadentů: museli je hrát až do iluze, dovedli se postavit s hereckým géniem non plus ultra v čelo všech dekadentních hnutí (- křesťanstvím Pavlovým -), aby z nich utvořili něco, co je silnější než každá strana přisvědčující životu.

Kněží dokázali onen zázračný padělek, jehož dokladem je valná část bible: přeložili s výsměchem, jemuž není rovno, minulost vlastního národa proti všemu podání, proti veškeré historické realitě, do řeči náboženské.

Kněz je všude nepostradatelný; ve všech přirozených událostech životních, při zrození, manželství, nemoci, smrti, ani nemluvě o "oběti" (jidle), zjevuje se svatý příživník, aby je učinil nepřirozenými - v jeho řeči: aby je "posvětil"...

Nevidím, proti čemu mířilo povstání, za jehož původce byl pokládán nebo chybně pokládán Ježíš, nebylo-li to povstání proti židovské církvi - církvi právě v tom smyslu, jak rozumíme slovu dnes.

Mohli bychom zvat Ježíše, s jistou tolerancí výrazu, "svobodným duchem" - z ničeho pevného si nic nedělá: slovo zabíjí, všechno, co je pevné, zabíjí.

V celé psychologii "evangelia" chybí pojem viny a trestu; taktéž pojem odměny. Je odstraněn "hřích", každý distanční poměr mezi bohem a člověkem - právě to je "radostné poselství".

Co bylo evangeliem vyřízeno, to bylo židovství pojmů: "hřích", "odpuštění hříchu", "víra", "vykoupení vírou", - celé židovské církevní učení bylo v "radostném poselství" popřeno.

Nic není nekřesťanštějšího nežli církevní hrubosti o bohu osobním, o "království božím", které přijde, o "království nebeském" na onom světě, o "synu božím", druhé osobě trojice.

Celý pojem přirozené smrti chybí v evangeliu: smrt není mostem, není přechodem, chybí, protože přísluší zcela jinému světu, pouze zdánlivému, užitečnému pouze k znamením.

Dějiny křesťanství - a to počínaje smrtí na kříži - jsou dějinami neporozumění, krok za krokem stále hrubšího, původnímu symbolismu.

Osud křesťanství je v nutnosti, že jeho víra sama se musela stát tak nemocnou, tak nízkou a vulgární, jak nemocné, nízké a vulgární, byly potřeby, které jí měly být uspokojeny.

Souhrn nemocného barbarství domohl se posléze moci v podobě církve - církve, této formy zavilého nepřátelství ke každé poctivosti, ke každé výši duše, ke každé kázni ducha, ke každé svobodomyšlné a dobrotivé lidskosti.

Už slovo "křesťanství" je nedorozumění - v podstatě byl jen jeden křesťan a ten zemřel na kříži. "Evangelium" zemřelo na kříži.

"Křesťan", to, co se po dvě tisíciletí zve křesťanem, znamená jen tolik, že člověk sám sobě nerozumí!

Nepodceňujme křesťana: křesťan, falešný až do nevinnosti, je daleko nad opicí - vzhledem ke křesťanům stává se známá jedna teorie o původu člověka pouhou zdvořilostí...

Buddhismus neslibuje, nýbrž dodržuje, křesťanství slibuje všechno, ale nedodržuje nic.

Církev zfalšovala později dokonce i dějiny lidstva na předhistorii křesťanství...

Přeložíme-li těžiště života nikoli do života, nýbrž do "onoho světa" - do Ničeho -, vzali jsme životu těžiště vůbec.

Křesťanství je povstání všeho, co se plazí po zemi, proti tomu, co má výši: evangelium "nízkých" dělá nízkým...
V křesťanství, v umění to posvátně lháti, dospívá celé židovství, několikastoletý židovský nejvážnější výcvik a technika nejvyššího mistrovství. Křesťan, tato ultima ratio lži, toť zase Žid - Žid na třetí...

Křesťan je pouze žid "svobodnějšího" vyznání.

V celém Novém zákoně se vyskytuje jen jediná postava, již jest ctíti. Pilatus, římský místodržitel. Aby vážně pojímal tahanici mezi Židy - k tomu se nepřemůže.

"Víra" v podobě imperativu, toť veto proti vědě - in praxi lež za každou cenu...

Křesťanské hnutí je jakožto hnutí evropské předem souhrnným hnutím lidského braku a spodiny všeho druhu (jež chce křesťanstvím dosíci moci).

Křesťanství má na dně zákeřnou mstivost nemocných, instinkt namířený proti zdravým, proti zdraví. Všechno zdařilé, hrdé, svévolné, především krása bolí je do uší a do očí.

Pravda není nic, co by jeden měl a jiný neměl: tak mohou o pravdě smýšlet leda sedláci nebo apoštolové sedláků: jako Luther.

Můžeme mezi křesťana a anarchistu klidně položit rovnítko: jejich účel, jejich instinkt jde jen za ničením. Důkaz této věty je třeba jen vyčíst z dějin: obsahují jej s děsivou zřetelností.

Křesťanství bylo upírem římského impéria - přes noc obrátilo vniveč nesmírný čin Římanů, jímž byla získána půda veliké kultury, jež má dostatek času.

Pohrdá-li islám křesťanstvím, má na to tisícové právo: islám předpokládá muže...

Křesťanství nás připravilo o sklizeň antické kultury, připravilo nás později zas o sklizeň kultury islámu.

Není nic, čeho by se křesťanská církev nebyla dotkla svou zkažeností, každou hodnotu obrátila v nehodnotu, z každé pravdy udělala lež, z každé poctivosti duševní bídáctví.

Zovu křesťanství jedinou velikou kletbou, jedinou velikou nejvnitřnější zkažeností, jediným velkým instinktem pomsty, jemuž není prostředku dosti jedovatého, tajného, podzemního, dosti malého - zovu je jedinou nesmrtelnou poskvrnou lidstva...

Jednou se budou na křesťanského kněze dělat narážky jako na "Istivý druh trpaslíka", na "podzemního krtka"...

Luther, tento mnich z dopuštění osudu, obnovil církev a, což je tisíckrát horší, křesťanství, v okamžiku, kdy podlehl...

Pojem "bůh" vynalezen jako protipojem k životu - vše škodlivé, otrávené, pomlouvačné, veškeré smrtelné nepřátelství vůči životu je v něm uvedeno v děsivou jednotu!

Pojem "duše", "ducha", dokonce "nesmrtelné duše", vynalezen jako prostředek pro opovrhování tělem, prostředek učinit je chorým - "svatým", aby se vše, co v životě zasluhuje nejvyšší vážnost, otázky výživy, bydlení, diety ducha, ošetřování nemocných, čistoty, klimatu bralo na lehkou váhu!

Nesnášenlivost vůči knězi a církvi dnes skončila; je "nemorální věřit v Boha" - ale právě to nám znamená nejlepší formu oprávněnosti této víry.

Odstraňme nejvyšší dobrotu z pojmu boha - je boha nevhodná. Odstraňme také nejvyšší moudrost - je domýšlivostí filosofů, která zavinila toto mudrcké monstrum boha: aby se co nejvíce podobal jim! Nikoli! Bůh je nejvyšší moc - to stačí! Z ní plyne všecko, z ní plyne "svět".

Jest ukázati, do jaké míry bylo řecké náboženství výše nežli křesťanské. Toto zvítězilo, poněvadž řecké náboženství bylo už zvrhlé, pokleslé.

Bůh na kříži je kletba životu, znamení, spasit se od něho.

Vypuknutí náboženství dokazuje, že člověk už nemá radosti z člověka ("a z ženy také ne," praví Hamlet).

Člověk víry, člověk věřící, je nutně člověk malý. Z toho plyne, že "svoboda ducha", tj. nevěra jako instinkt, je podmínkou velikosti.

Historie o světcích jsou nejdvojznačnější literatura, jaká vůbec jest: na ně používat vědecké metody, není-li jiných listin, zdá se mi předem marné - jen učená zahálka...

C. MORÁLKA

Nízká povaha se vyznačuje tím, že má neochvějně na zřeteli svůj prospěch a že je v ní toto účelové a prospěchářské myšlení dokonce silnější než nejsilnější pudy: nenechat se takovými pudy svést k neúčelnému jednání - toť její moudrost a její sebevědomí.

Soucít je nejpříjemnějším pocitem pro ty, kdo jsou málo hrdí a nemají vyhlídek na velkolepé dobývání: pro ně je snadná kořist - a tou je každý trpící - něčím úchvatným. Soucít je proslulou ctností lehkých děv.

Kacíři a čarodějnice jsou dva druhy zlých lidí: je jim společné, že se jako zlí také pocítují, ale zároveň mají nepřekonatelnou rozkoš z napadání a poškozování toho, co vládne (lidí či mínění).

Se špatným svědomím se člověk vypořádá snadněji než se špatnou pověstí.

Kde slabý zrak už nedokáže pro přílišnou sublimnost rozeznat zlý pud jako takový, tam člověk klade říši dobra.

Dosah morálky. Nový obraz, který vidíme, ihned konstruujeme za pomoci všech starých zkušeností, jež jsme učinili, podle stupně své poctivosti a spravedlivosti. Neexistují vůbec jiné než morální zážitky, dokonce ani v oblasti smyslového vnímání.

Morálnost je stádní instinkt v jednotlivci.

Soucít je bytostně případ první, příjemné hnutí pudu přivlastňovacího při pohledu na slabšího: přitom je třeba vzít ještě v úvahu, že "silný" a "slabý" jsou relativní pojmy.

Každá ctnost má svůj čas. - Kdo je dnes nepoddajný, tomu působí jeho poctivost často výčitky svědomí: neboť nepoddajnost je ctnost jiného věku než poctivost.

Při styku s ctnostmi. - I vůči ctnosti se člověk může chovat nedůstojně a podlézavě.

Špatné svědomí. - Vše, co teď koná, je spořádané a řádné - a přece má přitom špatné svědomí. Neboť jeho úkolem je mimořádné.

Člověk "se srdcem na dlani". - Takový člověk se zřejmě neustále řídí zamlčenými důvody: neboť důvody sdělitelné má neustále v ústech a bezmála na otevřené dlani.

Účel trestu. - Účelem trestu je polepšit toho, kdo trestá - to je poslední útočiště pro obhájce trestu.

Vina. - Ačkoli byli o vině čarodějnictví přesvědčeni i nejbystřejší soudci čarodějnic, a dokonce čarodějnice samy, přesto žádná vina neexistovala. Tak se to má s veškerou vinou.

Učitelé morálky, kteří člověku jako první a nejvyšší ukládají, aby ovládl sám sebe, vyvolávají u něho zvláštní chorobu: totiž neustálé podráždění při všech přirozených vznešlech a sklonech, takřka jakýsi druh svědění.

Nemysleme už tolik na tresty, kárání a polepšování! Jednotlivce málokdy změníme; a pokud by se nám to zdařilo, pak se možná mimoděk podařilo zároveň něco jiného: jeho prostřednictvím jsme se změnili my!

Morálka Evropana vyšňořuje - přiznejme si to! -, aby vyhlížela vznešeněji, významněji, účtyhodněji, "božštěji".

Cynismus je jediná forma, v níž nízké duše zavadí o to, co je poctivost; a vyšší člověk má při každém hrubším i jemnějším cynismu nastražit uši a pokaždé si blahopřát, že se právě před ním dal bezostyšný šprýmař nebo vědecký satyr do řeči.

Mnozí umějí velmi dobře kalit a trápit vlastní paměť, aby se pomstili alespoň tomuto jedinému svědkovi: stud je vynalézavý.

"Poznání pro poznání" - to je poslední léčka, kterou nám chystá morálka: tím se do ní člověk ještě jednou důkladně zaplete.

Máme-li charakter, máme i svůj typický zážitek, který se stále vrací.

Leckterý páv skrývá před zraky všech svá paví péra - a zve to svou pýchou.

Svémi zásadami chce člověk své zvyklosti tyranizovat nebo ospravedlňovat nebo ctít nebo pomlouvat nebo skrývat: dva lidé se stejnými zásadami chtějí jejich prostřednictvím pravděpodobně cosi zásadně odlišného.

Kdo sám sebou pohrdá, váží si sebe sama přece jen alespoň jako pohrdajícího.

Duše, jež ví, že je milována, avšak sama nemiluje, prozrazuje svou sedlinu: co je v ní nejnižší, vyplouvá na povrch.

"Soucit se všemi" - byl by tvrdostí a tyranii s tebou, vážený sousede!

Kdopak pro svou dobrou pověst už někdy neobětoval - sebe?

Ve vřidnosti není nic z nenávisti k lidem, avšak právě proto příliš pohrdání jimi.

Stydět se za svou nemorálnost: to je jeden stupeň na schodišti, na jehož konci se člověk stydí za svou morálnost.

Když podrobíme své svědomí drezúře, políbí nás vždy, kdykoli bude hrýzt.

Samí sobě všichni předstíráme, že jsme prostší, než jsme: zotavujeme se tak z pobytu mezi bližními.

Neexistují žádné morální fenomény, nýbrž jen morální výklad fenoménů...

Zločinec až příliš často nedorostl svému činu: zmenšuje jej a znehodnocuje.

Advokáti zločinců jsou zřídka natolik umělci, aby krásnou strašlivost činu obrátili ve prospěch jeho původce.

Naši ješitnost lze nejhůř zranit právě tehdy, byla-li zrovna zraněna naše pýcha.

Ošklivost ze špíny může být tak velká, že nám brání se očistit - "ospravedlnit se".

Když musíme o někom změnit mínění, pak mu nepohodlí, jež nám tím způsobí, tvrdě spočítáme.

Nejlépe je člověk trestán za své ctnosti.

Farizejství není úpadkem dobrého člověka: řádný kus farizejství je spíše podmínkou veškerého bytí dobrým.

Naše ješitnost by chtěla, aby to, co činíme nejlépe, bylo chápáno jako to, co je pro nás nejtěžší. - K původu jedné morálky.

"Náš bližní není náš souseď, nýbrž jeho souseď" - tak smýšlí každý lid.

Člověk zajisté lže ústy, ale hubou, jak jí přitom kroutí, přece jen ještě říká pravdu.

U tvrdých lidí je niternost věcí studu - a něčím drahocenným.

Vy utilitáři, i vy milujete všechno užitelné jen jako povoz svých sklonů - a ani vy vlastně nemůžete lomit jeho kol vystát?

Existuje nevina ve lži, je známkou dobré víry ve věc.

Jsme od základu, odedávna - uvyklí lhaní. Nebo, abych to vyjádřil ctnostněji a pokrytečtěji, zkrátka příjemněji: člověk je mnohem více umělcem, než sám ví.

Jakmile nejvyšší a nejsilnější pudy vášnivě vyrazí na povrch a pohánějí jednotlivce daleko nad průměr a rovinu stádního vědomí ven a výš, ničí sebevědomí obce, o ně se láme její víra v sebe, jakoby její páteř: a proto budou právě tyto pudy nejvíce pranýřovány a zatracovány.

Morální rozlišování hodnot vzniklo buď u vládnoucího druhu, který si svůj rozdíl od druhu ovládaného uvědomoval s dobrým pocitem - nebo u ovládaných, u otroků a závislých každého stupně.

Vznešený člověk v sobě cítí mocného, a také toho, kdo má moc sám nad sebou, kdo umí mluvit i mlčet, kdo vůči sobě s rozkoší uplatňuje přísnost a tvrdost a prokazuje všemu přísnému a tvrdému úctu.

Otroká morálka je bytostně morálkou užitečnosti. Zde je pramen onoho slavného protikladu "dobro" a "zlo": ve zlu je pocíťována moc a nebezpečí, jistá hrozivost, jemnost a síla, jež nedopustí žádné pohrdání.

K věcem, které vznešený člověk chápe asi nejhůř, patří ješitnost: bude v pokušení popírat ji ještě i tam, kde se jiný druh člověka domnívá, že ji drží oběma rukama.

Jedině průměrní mají vyhlídku na pokračování, na potomky - oni jsou lidmi budoucnosti, jedinými, kdo přežijí; "bud'te jako oni! staňte se průměrnými!" vyzývá od nynějška jediná morálka, která má ještě smysl, která bude ještě vyslyšena.

K jemnější lidskosti patří mít úctu "k masce" a neoddávat se na

nevhodném místě psychologii a zvědavosti.

Je výrazem jemného a zároveň vznešeného sebeovládání, za předpokladu, že chce člověk vůbec chválit, když chválí

vždy jen tam, kde je sám jiný.

Člověk, mnohovrstevné, prolhané, umělé a neprůhledné zvíře, pro ostatní zvířata hrozivé ani ne tak silou jako lstí a chytrostí, vynalezl dobré svědomí, aby jedenkrát zažil svou duši jako jednoduchou.

Celá morálka je odvážné dlouhé falšování, díky němuž je vůbec možné mít při pohledu na duši požitky. Z tohoto hlediska patří do pojmu "umění" zřejmě mnohem víc, než se obvykle míní.

Vůči svému jednání se nedopustí žádné zbabělosti! Nikdy je nenech na holičkách! Hryzení svědomí je neslušné.

Ušlápnutý červ se svíjí. Je to chytré. Snižuje tím pravděpodobnost nového střetu. Řečí morálky: pokora. -

Existuje nenávisť ke lži a přetvářce z popudlivého pojmu cti, táž nenávisť je ze zbabělosti, pokud je lež božím příkazem zakázána. Příliš zbabělý, aby lhal...

Zda my, imoralisté, škodíme ctnosti? Právě tak málo jako anarchisté knížatům. Teprve když se na ně střílí, sedí pevně na svém trůně. Morálka: nutno střílet na morálku.

Morálka, jak byla dosud chápána - jak byla ještě Schopenhauerem formulována jako "popření vůle k životu" - je dekadentním instinktem samým, dělajícím ze sebe imperativ. Říká "zahyň!" - je soudem odsouzeného...

Morálka, pokud odsuzuje, v sobě, nikoli z hledisek, záměrů a zámyslů života, je specifickým omylem, s nímž nemá mít nikdo soucit, je idiosynkasií degenerovaných způsobující nespočetné škody!...

Omyl záměny příčiny a následku. - Není nebezpečnější omyl než zaměňovat příčinu s následkem: nazval bych ho vlastní zkáza rozumu. Přesto tento omyl patří k nejstarším a nejsvěžejším zvyklostem lidstva: je námi uctíván, jmenuje se "náboženství", "morálka".

Nejvšeobecnější formule, která leží v základech každého náboženství a morálky, zní: "Dělej to a to, zdrž se toho a toho a budeš šťasten! V opačném případě..."

Kritika dekadentní morálky. - "Altruistická" morálka, v níž sobectví chřadne - zůstává za všech okolností špatným znamením.

Morálka pro lékaře. - Nemocný je parazit společnosti. V jistém stavu je neslušné ještě dále žít. Dalším vegetováním ve zbabělé závislosti na lékařích a ošetřovateli, poté, co byl ztracen smysl života, právo na život, by měla společnost opovrhovat.

Odmyslíme-li si svoji citlivost a pozdnost, svou fyziologickou alteraci, ihned naše morálka "zlidštění" ztratí svou hodnotu - sama o sobě nemá žádná morálka hodnotu: vyvolala by v nás samých pohrdání.

Mezi moralisty a světci není nic vzácnějšího než poctivost; možná říkají opak, snad tomu sami věří.

Čtete evangelia jakožto knihy svádění morálkou: tito malí lidé zabavili morálku pro sebe - vědí, jak tomu je s morálkou!

Morálkou lze lidstvo nejlépe vodit za nos!

Teologicky řečeno - slyšte, vždyť jako teolog hovořím zřídka, byl to bůh sám, který se na konci svého denního díla jako had položil pod strom poznání: Zotavoval se z toho, že je bohem... Učinil všechno příliš krásné... Dábel je pouze boží zahálka každého sedmého dne...

Křesťanská morálka - nejzlovolnější forma vůle ke lži, vlastní Kirké lidstva: to, co lidstvo zkazilo.

Definice morálky: Morálka - idiosynkrasie dekadentů s postranním záměrem mstít se na životě - a s úspěchem. Kladu důraz na tuto definici.

Pojem "hřichu" vynalezen, i s příslušným mučidlem, pojmem "svobodné vůle", jako prostředek zmátení instinktu, prostředek učinění nedůvěry k instinktu druhou přirozeností.

Nepřirozenost (již v řeckém starověku) bojuje proti pohanskosti jako morálka, jako dialektika.

Pohledme v oči dobrodince! Toť protiva sebepopření, nenávisť k sobě, "pascalismu".

Teze: všechno dobro je bývalé podmaněné zlo.

Není správné, že "štěstí následuje po ctnosti", nýbrž mocnější určuje svůj šťastný stav jako ctnost.

Neřestní a bezuzdní měli deprimující vliv na hodnotu žádostí. Je to hrozné barbarství mravů, které, zvláště ve středověku, nutí přímo k "svazu ctnosti", vedle stejně hrozných přepjatostí toho, co tvoří hodnotu člověka.

Už jste zpozorovali, že v nebi chybějí všichni zajímaví lidé? To je jenom pokyn pro ženy, kde mohou nejlépe najít svou spásu.

Morální hodnocení mělo za následek největší úsudkovou tupost - hodnota člověka je podceněna, přehlédnuta, skoro popřena. Zbytek naivní teologie: hodnota člověka je jenom se zřetelem k lidem.

Pokrytectví patří do epochy pevné víry, kdy člověk ani při donucení stavět na odív jinou víru neupouští od té, kterou měl.

Pár pokrytců, které jsem poznal, pokrytectví napodobovalo: byli herci jako dnes téměř každý desátý člověk.

Nejsilnější zkouška charakteru: nedat se zničit svůdností dobra. Dobro jako luxus, jako raffinement, jako neřest.

D. KULTURA, VZDĚLÁNÍ

Přehrdý Evropane devatenáctého století, ty šíliš! Tvé vědění nezavrhuje přírodu, nýbrž jen zabíjí tvou vlastní přirozenost. Jen zkus jednou měřit výši toho, co víš, hloubkou toho, co můžeš.

Jsme bez vzdělání, ba co více, jsme zkažení a bez síly k životu, k správnému a prostému vidění a slyšení, k šťastnému uchopení toho, co je nejbližší a nejpřirozenější, a nemáme dodnes ani základ kultury, protože sami nejsme přesvědčeni o tom, že v sobě máme opravdový život.

Kultura je ještě něco jiného než dekorace života, tj. v zásadě přece jen vždy přetvářka a skrývání; neboť veškerá ozdoba ozdobené zakrývá.

Dějiny, jimiž prošel vývoj kultury od Řeků, jsou vlastně docela krátké, všimáme-li si jen cesty, kterou kultura doopravdy urazila, a nepočítáme-li zastávky, návraty, otálení a loudání.

Přinejmenším prozatím jakákoli vojensky založená kultura výrazně převyšuje celou takzvanou kulturu industriální: ta je

ve své nynější podobě vůbec nejnižší formou bytí, jaká doposud existovala.

Co záleží na veškerém umění našich uměleckých děl, když ztrácíme ono vyšší umění, umění svátků!

Co můžeme pozorovat při kontaktu kulturních národů s barbary: že totiž nižší kultura pravidelně přejímá od vyšší kultury nejprve její neřesti, slabiny a výstřelky, právě jimi se cítí okouzlena a až nakonec prostřednictvím osvojených neřestí a slabin na sebe nechá zároveň působit i něco z hodnotné síly vyšší kultury.

Každý, kdo kráčí novými cestami a kdo zavede na nové cesty mnoho jiných, s údivem zjišťuje, jak nešikovně a uboze si tyto mnozí počínají při vyjadřování své vděčnosti, ba jak vzácně se vděčnost dokáže vůbec vyjádřit.

Že existují knihy natolik drahocenné a královské, aby se jim věnovala celá pokolení učenců a udržovala je svým úsilím čisté a srozumitelné - tuto víru stále znovu upevňovat je posláním filologie.

K "výchově". - V Německu chybí vyššímu člověku jeden velký výchovný prostředek: smích vyšších lidí; ti se v Německu nesmějí.

Knihy. - Co záleží na knize, která nás ani nepřenese přes všechny knihy?

Každý dnes ví, že schopnost snést odpor je známkou vysoké kultury. Někteří dokonce vědí, že vyšší člověk odpor vůči sobě vyžaduje a vyvolává, aby se mu ukázala jeho vlastní, dosud neznámá nespravedlnost.

Knihy pro každého jsou vždy knihy páchnoucí: lpí na nich odér malých lidí.

Kdo je bytostně učitel, bere všechny věci vážně jen s ohledem na své žáky - dokonce i sebe sama.

Existují výroky a výrony ducha, existují sentence, drobná hrst slůvek, v nichž náhle vykristalizuje celá jedna kultura, celá jedna společnost.

Ještě i nyní je Francie sídlem nejduchovnější a nejrafinovanější kultury Evropy a vysokou školou vkusu: ale člověk musí tuto "Francii vkusu" umět najít.

V našem velmi lidovém, chci říci luzovitém věku, musí být "výchova" a "vzdělání" bytostně uměním skrývat - klamat o původu, o dědictví luzy v těle i duši.

Můj obnovený rozum říká: když národ upadá, fyziologicky degeneruje, přináší to s sebou neřest a přepych (tzn. potřebu stále silnějších a častějších dráždiv, jak ji zná každá vyčerpaná povaha).

"Zlepšováním" lidstva je nazýváno zkrocení bestiálního člověka stejně jako vypěstění určitého lidského druhu. Teprve tyto zoologické termíny vyjadřují realitu - ovšem realitu, o níž typický "zlepšovatel", kněz, neví nic a vědět nic nechce... Zkrocení nějakého zvířete nazývat jeho "vylepšením" zní v našich uších skoro jako žert. Kdo ví, co se děje ve zvěřincích, pochybuje o tom, že jsou tím bestie "zlepšovány".

V každém mluvení tkví zrno pohrdání. Řeč byla, jak se zdá, vynalezena jen pro průměrné, prostřední, sdílné. Řečí se už řečník vulgarizuje.

Z doktorské promoce. - "Co je úlohou veškerého vyššího školství?" - Udělat z člověka stroj. - "Co je k tomu prostředkem?" - Musí se učit nudit se. - "Jak se toho dosáhne?" - Pojmeme povinnosti. - "Kdo je toho vzorem?" - Filolog: učí dít se jako mezek. - "Kdo je dokonalý člověk?" - Státní úředník.

Člověk večera, s "uspanými divokými pudy", o nichž mluví Faust, potřebuje letovisko, mořské lázně, ledovce, Bayreuth...

Prostřednost je dokonce především nutná, aby směly být výjimky: je podmínkou vysoké kultury. Dotýká-li se výjimečný člověk právě prostředních lidí jemnějšími prsty nežli sebe a sobě rovných, není to pouze zdvořilost srdce - je to prostě jeho povinnost...

Co jsem Wagnerovi nikdy neodpustil? Že sestoupil k Němcům - že se stal říšskoněmeckým... Kam až Německo dosáhne, kazí kulturu.

Učenec vkládá veškerou svou sílu do "ano" a "ne" v rámci kritiky již myšleného - sám již nemyslí... Jeho instinkt sebeobrany je již vetší; jinak by se knihám bránil.

Učenec, který v zásadě již jen do sebe "souká" knihy - filolog, opatrně počítáno asi 200 za den -, ztrácí nakonec nadobro schopnost myslet za sebe. "Nesouká-li", nemyslí.

Nikdo nemůže z věcí, včetně knih, získat více, než již ví.

Není zlovolnějšího nedorozumění, nežli věřit, že velký úspěch německých zbraní dokazuje něco ve prospěch německého vzdělání - nebo dokonce jeho vítězství nad Francií...

Prolézat antické metriky s askribí a špatnými očima - tam až jsem to dopracoval! Ustrnul jsem nad tím, jak jsem naprosto vyzábělý, vyhladovělý: reality přímo chyběly uvnitř mého vědění a "ideality" stály za čerta starého!

"Německý duch" je můj špatný vzduch: Těžko se mi dýchá v blízkosti této nečistoty in psychologics, která se stala instinktem, nečistoty, kterou prozrazuje každé slovo, každý posunek nějakého Němce.

Chci být učitelem myšlenky dávající mnohým právo, aby se vyvarovali - veliké výchovné, chovné myšlenky.

Krocení člověka ("kultura") nezasahuje do hloubky... Kde zasahuje, nastupuje ihned degenerace (typ: křesťan).

Vypočitatelnost světa, vyjadřitelnost všeho dění formulemi - je

to vskutku "pochopení"? Co by potom bylo pochopeno v hudbě, kdyby

bylo spočítáno všechno, co je v ní vypočitatelného a shrnutelného do formulí?

Iluze, že jsme něco poznali tam, kde máme matematický vzorec pro to, co se sběhlo: je to jen označení, popis, nic více!

Naše dnešní společnost představuje jen vzdělání, vzdělaný člověk chybí.

I asketičnost chci zase udělat přirozenou: na místě záměru popírat, záměr posilovat; gymnastika vůle; odřikání a ukládání si postů všeho druhu - i ve věcech nejduchovnějších.

Měly by být vynalezeny zkoušky také ze síly moci dodržet slovo.

Nedovedu si představit, jak by mohl někdo napravit, že opomenul chodit v pravý čas do dobré školy. Takový člověk se nezná, jde životem, aniž se byl učil chodit.

Rozdíl mezi tvrdou školou jako školou dobrou a každou jinou školou tvoří to, že je vyžadováno mnoho, že je

vyžadováno přísně, že je dobré a ano i výborné vyžadováno jako samozřejmost, že se skrbí chválou, že chybí shovívavost, že se plísí ostře, věcně, bez ohledu na talent i původ.

Výchova: v podstatě prostředek ke zničení výjimečného ve prospěch běžnosti. Vzdělání: v podstatě prostředek k obrácení vkusu proti výjimce a pro prostřednost.

Vychovatel neříká nikdy, co si sám myslí, nýbrž vždy jen to, co si myslí o své věci v poměru k užitečnosti toho, koho vychovává. V této přetvářce nesmí být nikdy prozrazen.

Kultura, to znamená naučit se počítat, naučit se kauzálně myslet, předem zabraňovat, naučit se věřit v nutnost.

Všude, kde kultura začíná se zlem, vyjadřuje tím poměr strachu, tedy slabost.

Blázen a světec - nejzajímavější druhy lidí - v těsném příbuzenství také "génius".

Přibývající civilizace s sebou nutně nese také přírůstek morbidních prvků, neuroticko-psychiatrických a kriminálních.

Bláznů, zločinců a "naturalistů" přibývá; to je známka rostoucí a prudce kupředu se ženoucí kultury, tj. odpadky se stávají důležitými, co je stranou, udržuje krok.

Vyšinutí lůzy znamená vyšinutí starých hodnot.

Vysoká kultura může stát jenom na široké půdě, na silně a zdravě konsolidované průměrnosti. V jejích službách a s jejími službami pracuje věda - a samo umění.

Věda jako taková patří k nižšímu druhu člověka, je odstraněna mezi výjimky, nemá ve svých instinktech nic aristokratického a tím méně něco anarchistického.

Smýšlení, jež se nazývá "idealismem" a nechce prostřednosti dovolit být prostřední a ženě být ženou!

Bojující civilizace (kročení) potřebuje želez a mučení všeho druhu, aby se udržela proti hrůze a dravectví.

Alkoholismus učené mládeže snad ještě není žádným otazníkem s ohledem na její učenost - dokonce i velký učenec může být bez ducha -, ale v každém dalším ohledu zůstává problémem.

Tanec totiž v žádné formě nelze ze vznešené výchovy vyloučit, schopnost tancovat nohama, pojmy, slovy; musím k tomu dodávat, že je nutno umět to také s perem, že se musí učit psát?

Pro osud lidu a lidstva je rozhodující, začíná-li kultura na pravém místě - ne v "duši" (jak bylo osudnou pověrou kněží a polokněží): pravé místo je tělo, gesto, dieta, fyziologie, ostatní vyplývá z toho...

"Génius" je stroj ze všech nejjemnější - a tedy nejchoulostivější.

E. MYŠLENÍ, FILOSOFIE, VĚDA

Na každém filosofovi mi záleží jen do té míry, do jaké je s to jít příkladem. Že svým příkladem za sebou může táhnout celé národy, je nesporné; indické dějiny, které jsou bezmála dějinami indické filosofie, to dokazují.

To byla první hrozba, v jejímž stínu Schopenhauer vyrůstal: osamění. Druhá se jmenuje: zoufalství nad pravdou.

Uvědomil si někdy nějaký univerzitní filosof celý rozsah svých závazků a omezení? Nevím; pokud tak někdo učinil a zůstal přesto státním úředníkem, byl rozhodně špatným přítelem pravdy; a pokud tak nikdy neučinil - tu bych se domníval, že ani pak nešlo o přítele pravdy.

Dokud bude existovat státně uznávané pamyslitelství, bude jakékoli velkolepé působení opravdové filosofie mařeno nebo přinejmenším omezováno, a to ničím jiným než kletbou směrnosti, již na sebe přivolali zástupci této velké věci, jež však zasáhla věc samu.

Zprůhlední-li nám nějaká věc, jsme přesvědčeni, že už nám nemůže klást žádný odpor. A potom žasneme, že sice skrz ni vidíme, ale nemůžeme! Je to totéž bláznovství a tentýž úžas, jaký prožívá moucha u každé okenní tabulky.

V každém učiteli a kazateli nového je táž "zloba", která je zdrojem špatné pověsti dobyvatele - i když se projevuje jemněji, neuvádí hned do pohybu svaly, a nezpůsobuje proto pověst tak špatnou!

Dobří lidé jsou v každé době ti, kdo zaorávají staré myšlenky do hloubky a získávají z nich plody, oráči ducha. Ale každá půda se nakonec vyčerpá a vždy znovu musí přijít rádlo zla.

Přemýšlení ztratilo veškerou důstojnost formy, lidé se posmívají obřadnosti a slavnostním gestům přemýšlejícího a nesnesli by už moudrého muže starého stylu.

Schopnost vědomí je posledním a nejpozdějším vývojovým článkem organické říše, a tudíž také tím, co je v ní nejméně hotové a nejslabší.

Jelikož se lidé domnívali, že vědomí už mají, nesnažili se příliš, aby ho dosáhli - a ani dnes tomu ještě není jinak!

Cítí-li někdo "jsem majitelem pravdy" - kolika majetku se nevzdá, aby zachránil tento pocit! Co všechno nehodí přes palubu, aby se udržel "nahore" - to jest nad druhými, jimž se "pravdy" nedostává!

Ještě několik tisíciletí ve dráze posledního století! - a ve všem, co člověk koná, se stane zjevnou nejvyšší chytrost: ale právě tím přijde chytrost o veškerou svou důstojnost.

Řecký filosof procházel životem s tajným pocitem, že existuje mnohem více otroků, než se obecně míní - totiž že otrokem je každý, kdo není filosofem; překypoval hrdoostí, když uvážil, že k těmto jeho otrokům patří i ti nejmocnější pod sluncem.

Myslitel spatřuje ve svých vlastních počinech pokusy a otázky, jak si zjednat v něčem jasno: úspěch a neúspěch jsou u něho na prvním místě odpověďmi.

Jsme natolik přesvědčeni o nejistotě a fantastičnosti našich soudů a o věčné změně všech lidských zákonů a pojmů, že nás vlastně udivuje, jak velice jsou výsledky vědy odolné!

Protikladem světa šílence není pravda a jistota, nýbrž všeobecnost a závaznost určité víry, zkrátka nelibovolnost v souzení.

Intelekt plodil po nesmírně dlouhá období pouze omyly; některé z nich se ukázaly jako užitečné a uchovávací druh: kdo na ně narazil nebo je zdědil, vedl svůj boj o sebe a o potomky s větším štěstím.

Síla poznatků nespočívá ve stupni jejich pravdivosti, nýbrž v jejich stáří, jejich zakořeněnosti, jejich charakteru životní

podmínky. Tam, kde se zdálo, že se život a poznání dostávají do rozporu, se nikdy vážně nebojovalo; popírání a pochybnosti tu platily za šílenství.

Z čeho vznikla v lidské hlavě logika? Jistě z nelogiky, jejíž šíře musela být původně nesmírná.

Nepohodlná vlastnost. - Vidět ve všech věcech hloubku je vlastnost nepohodlná: způsobuje, že člověk neustále namáhá svůj zrak a nakonec najde vždy víc, než si přál.

Hledači klidu. - Duchy, kteří hledají klid, poznám podle mnoha temných předmětů, jimiž se obklopují: kdo chce spát, zatemní si pokoj nebo zaleze do sluje. - Hle, pokyn pro ty, kdo nevědí, co vlastně nejvíce hledají, a rádi by to věděli! Kdo ví, že je hluboký, usiluje o jasnost; kdo se chce davu zdát hluboký, usiluje o temnost.

Myšlenky. - Myšlenky jsou stíny našich počinů - vždy temnější, prázdnější, jednodušší než počítky samy.

Myslitel. - Je myslitel: to znamená - dovede brát věci jednodušeji, než jsou.

Kantův žert. - Kant chtěl způsobem pro "obyčejného člověka" nanejvýš zářejícím dokázat, že "obyčejný člověk" má pravdu: - to byl tajný žert této duše. Psal proti učencům ve prospěch lidového předsudku, avšak pro učence, a nikoli pro lid.

Proti zprostředkovatelům. - Kdo chce prostředkovat mezi dvěma odhodlanými mysliteli, je poznamenán prostředností a průměrností: jeho oko nevidí jedinečné; vidění samých podobností a neustálé připodobňování je známkou slabého zraku.

Ať je chtivost mého poznání jakkoli velká: nemohu z věcí získat nic jiného, než co mi už patří - vlastnictví druhých zůstane ve věcech.

Myšlenky a slova. - Ani své myšlenky nedokáže člověk zcela reprodukovat slovy.

Poslední skepse. - Co jsou nakonec lidské pravdy? - Jsou to nevyvratitelné lidské omyly.

Nejznamenitější mistry lze rozeznat podle toho, že v malých i velkých věcech umějí dokonalým způsobem najít konec, ať je to konec melodie nebo myšlenky, ať je to pátý akt tragédie nebo státnického činu.

Existují určité projevy ducha, jimiž i velcí duchové prozrazují, že pocházejí ze spodiny nebo polospodiny: - jejich zrádce je obzvláště chůze a krok jejich myšlenek; neumějí chodit.

Je pravděpodobné, že po mnoho tisíciletí bylo poznání provázeno špatným svědomím a že v historii největších duchů se muselo vyskytovat velké množství sebeopovržení a tajné bídy.

Dnes se ti jeví jako omyl něco, co jsi dříve miloval jako pravdu nebo pravděpodobnost: odvrhneš to a bláhově se domníváš, že tak zvítězil tvůj rozum. Možná byl však onen omyl pro tebe tehdy, když jsi byl ještě jiný - a jsi neustále jiný - stejně nezbytný jako všechny tvé nynější "pravdy", podoben bláně, jež ti zastírala a zahalovala mnohé, co jsi ještě nesměl vidět.

Myslitel nepotřebuje chválu ani potlesk, za předpokladu ovšem, že si je jist svým vlastním potleskem: toho se však vzdát nemůže.

Nesmírně dlouhou dobu bylo vědomé myšlení pokládáno za myšlení vůbec: teprve nyní nám vysvitá pravda, že největší část našeho duchovního působení probíhá bez našeho vědomí a citění.

Kolik lidí umí vsutku pozorovat! A z těch nemnohých, kteří to umějí - kolik jich pozoruje sebe sama! "Každý je pro sebe sama tím nejvzdálenějším!" - to vědí ke své nelibosti všichni, kdo zkoumají ledví; a výrok "poznej sám sebe!" je, z úst boha a na adresu lidí, bezmála zlomyslnost.

Obdivuji Sókratovu zmužilost a moudrost ve všem, co učinil, řekl - a neřekl. Tento výsměšný a zamilovaný zlomyslník a krysař Athén, který přiměl i nejbujnější mladíky k chvění a k slzám, byl nejenom nejmoudřejším mluvku, jaký kdy existoval: byl právě tak velký v mlčení.

Neměl by výcvik vědeckého ducha začít tím, že si už nedovolíme žádná přesvědčení?... Nejspíš tomu tak je: zbývá jen otázka, zda už tu nemusí, aby tento výcvik mohl vůbec začít, jisté přesvědčení být, a to tak panovačné a bezpodmínečné, že všechna ostatní přesvědčení pohltní.

Nedostatek osobitosti se nám mstí všude; oslabená, řídká, vyhaslá, sebe sama popírající a zapírající osobnost se už nehodí k žádné dobré věci - ze všeho nejméně pak k filosofii.

Knih učence vždy odráží i zkřivenou duši: každé řemeslo křiví. Pohledme jen na své přátele z mládí, kteří už ovládli svou vědu: ach, nastal vždy také pravý opak! Oni sami jsou jí teď navždy ovládáni a posedlí!

Člověk musí být velice lehký, aby svou vůli k poznání dokázal hnát až do takové dále a jakoby nad svou dobu, aby jeho oči dokázaly přehlédnout tisíciletí a aby v nich měl navíc čisté nebe!

Když člověk píše, nechce jen, aby mu lidé rozuměli, nýbrž stejně jistě také chce, aby mu nerozuměli. Není ještě vůbec žádnou námitkou proti nějaké knize, shledá-li ji někdo nesrozumitelnou: možná právě to měl pisatel v úmyslu - nechtěl, aby mu rozuměl "jen tak někdo".

Možná že my filosofové máme dnes k věděni vesměs špatný vztah: věda roste a ti nejučenější z nás mají blízko k objevu, že vědí příliš málo.

Chybnost soudu ještě není námitkou proti soudu; v tom zní naše nová řeč snad nejčizeji. Otázkou je, nakolik takový soud podporuje život, nakolik jej uchovává, nakolik uchovává druh, nebo jej snad dokonce zlepšuje.

Uznat nepravdu jako podmínku života: to ovšem znamená nebezpečným způsobem odporovat obvyklému hodnotovému citění; a filosofie, která se toho odváží, se už jen tím staví mimo dobro a zlo.

Není vsutku nejmenším kouzlem nějaké teorie, že se dá vyvrátit: právě tím rafinovanější hlavy přitahuje.

Filosofovo mučednictví, jeho "obětování se pravdě" vynese na světlo, co v něm vězelo z agitátora a z herce.

Naše nejvyšší názory musí - a mají! - znít jako počítlosti, ba za určitých okolností jako zločiny, jestliže se nedovoleně dostanou k sluchu těm, kteří pro ně nejsou uzpůsobeni a předurčení.

Filosof má přímo právo na "špatný charakter", jako bytost, která byla dosud na zemi vždy nejlépe balamucena - on má dnes povinnost nedůvěřovat a co nejzlobněji pošilhat z každé propasti podezření.

Nikdo nebude pokládat nějaké učení za pravdivé jen proto, že činí šťastným či ctnostným: snad s výjimkou roztomilých "idealistů", kteří horují pro dobro, pravdu, krásu a nechávají ve svém rybníku plavat pestrá směsice neohrabaných a dobrosrdečných ideálů.

Novější filosofie, jakožto skepse v oblasti teorie poznání, je - skrytě či otevřeně - protikřesťanská: ačkoli, řečeno pro jemnější uši, v žádném případě protináboženská.

Poznání by nás lákalo velmi málo, kdyby na cestě k němu nebylo třeba překonávat tolik studu.

Mudrc jako astronom - Dokud ještě cítíš hvězdy jako něco "nad sebou", chybí ti pohled poznávajícího.

Geniálního člověka nelze vystát, nemá-li ke génii ještě alespoň dvojí: vděčnost a čistotnost.

Věc, která se vyjasní, se nás přestává týkat. - Co mínil onen bůh, jenž radil: "Poznej sám sebe!" Mělo to snad znamenat:

"Přestaň se sám sebe týkat! Buď objektivní!" - A Sókratés? - A "vědecký člověk"?

Velmi chytrým osobám přestáváme věřit, začnou-li být rozpačité.

Dnes by se mohl poznávající snadno cítit jako vtělení boha ve zvíře.

Jakmile se člověk jednou rozhodne uzavřít se třeba i tomu nejlepšímu protiargumentu, je to znamením silného charakteru.

Tedy příležitostnou vůli k hlouposti.

Čím abstraktnější je pravda, kterou chceš učit, tím spíše k ní musíš svést smysly.

Đábel má tu nejširší vyhlídku na boha, proto se od něho drží tak daleko: đábel jako nejstarší přítel poznání.

Teprve od smyslů pochází veškerá věrohodnost, veškeré dobré svědomí, veškeré zdání pravdy.

Jeden hledá porodní bábu pro své myšlenky, druhý někoho, komu by pomohl: tak vzniká dobrý rozhovor.

"Tam, kde stojí strom poznání, je vždy ráj": tak mluví nejstarší i nejmladší hadi.

Člověk už své poznání tolik nemiluje, jakmile je sdělí.

O tom, co je "pravdivost", nebyl snad ještě nikdo dost pravdivý.

Chytrým lidem nikdo nevěří jejich pošetilost: jaké to porušení lidských práv!

Je třeba objevit bezpočet temných těles vedle Slunce - takových, která nikdy neuvidíme. To je, mezi námi, podobenství; a morální psycholog čte celé hvězdné písmo jen jako řeč podobenství a znaků, jíž se dá mnohé zamlčet.

Věda dnes vzkvétá a dobré svědomí se jí zračí ve tváři, zatímco to, kam celá novější filosofie pozvolna klesla, tento zbytek filosofie dneška vzbuzuje jen nedůvěru a rozmrzelost, ne-li výsměch a soucit.

Rozloha a stavba věže věd vzrostla do nesmírných rozměrů a spolu s tím i pravděpodobnost, že filosof už během učení zemdlí nebo se někde zachytí a nechá "specializovat": takže vůbec ani nedosáhne své výše, totiž přehledu, rozhledu, pohledu dolů.

Pravý filosof žije "nefilosoficky" a "nemoudře", především ne chytře, a cítí tíhu a povinnost stovky pokusů a pokušení života: riskuje sebe neustále, on tuhle zlou hru hraje...

V poměru ke géniovi, to jest k bytosti, jež buďto plodí nebo rodí, obě slova míněna v jejich nejširším rozsahu, má v sobě učenec, průměrný člověk vědy, vždy cosi ze staré panny: neboť stejně jako ona neovládá dva nejcennější lidské výkony.

Objektivní člověk je nástroj, drahocenný, lehce poškoditelný a zakalitelný měřicí přístroj a umělecké zrcadlo, které je třeba opatrovat a ctít; ale není to žádný cíl, žádné východisko a vzestup, žádný komplementární člověk.

Skepse je nejduchovnějším výrazem jistého složitého fyziologického stavu, jež obecná řeč nazývá nervovou slabostí a chorobností.

Čím dál víc se mi zdá, že filosof jako nutný člověk zítřka a pozitivka byl a vždy musel být v rozporu se svým dneškem: jeho nepřítelem byl pokaždé ideál dneška.

Co je filosof, tomu se dá špatně naučit proto, že se tomu nedá učit: musí se to "vědět", ze zkušenosti - anebo má mít člověk dost hrdosti, aby to nevěděl.

Musíme se učit myslet jinak o krutosti, s otevřenými očima; musíme se také učit netrpělivosti, aby si už kolem nevykračovaly tak ctnostně a drze nafouklé omyly, jaké kupříkladu o tragédii šířili a přižívovali staří i noví filosofové.

Těžkopádnější duchové se možná s tím, že co se u nás omezuje na hodiny a během hodin odbude, vypořádávají až za delší dobu, jedni za půl roku, druzí za půl života, vždy podle rychlosti a síly, s níž tráví a "vyměňují látky".

Není to žádná filosofická rasa - tihle Angličané: Bacon znamená útok na filosofického ducha vůbec, Hobbes, Hume a Locke ponížení a snížení hodnoty pojmy "filosof" déle než na století.

Čím více se psycholog - rozený, nevyhnutelný psycholog a dušezpytec - věnuje vybranějším případům a lidem, tím více roste nebezpečí, že se udusí soucitem: má zapotřebí tvrdosti a radosti víc než kdo jiný.

Znaky vznešenosti: nikdy nepomyslet na to, abychom své povinnosti snížili na povinnosti pro každého; nechtít se zbavit vlastní zodpovědnosti, nechtít se o ni dělit; své výsady a jejich naplňování počítat ke svým povinnostem.

Každá filosofie skrývá filosofii; každé mínění je také skryší, každé slovo také maskou.

Každý hluboký myslitel se obává více pochopení než nepochopení. Tím druhým trpí možná jeho ješitnost; tím prvním však jeho srdce, jeho soucit, který vždy říká: "Ach, proč to i vy chcete mít tak těžké jako já?"

Filosof: to je člověk, který ustavičně prožívá, vidí, slyší, tuší, doufá, sní mimořádné věci; kterého jeho vlastní myšlenky zasahují jakoby zvenčí, jakoby z výše a zdola, jakožto události a blesky jeho druhu.

Filosof: ach, bytost, která často od sebe utíká, často má ze sebe strach - ale je příliš zvědavá, než aby stále znovu nepřicházela "k sobě"...

Zahálka je počátkem každé psychologie. Jakže? Cožpak je psychologie neřeší?

Abys žil sám, musíš být zvířetem nebo Bohem - říká Aristoteles. Chybí k tomu třetí případ: filosof musí být obojím...

Chci jednou provždy mnohé nevědět. Moudrost určuje také meze poznání.

Může být osel tragický? - Že se padá pod břemenem, které nelze nést ani odhodit?... Případ filosofa.

Nedůvěřuji všem systematickům a jdu jim z cesty. Vůle k systému je nedostatek poctivosti.

Jsou případy, kdy jsme my, psychologové, jako koně a zmocní se nás neklid: vidíme míhat se před sebou své stíny.

Psycholog musí, aby vůbec viděl, od sebe odhlédnout.

Sokrata a Platóna jsem poznal jako symptomy úpadku, jako nástroje řeckého rozkladu, jako pseudořecké, jako antiřecké.

Vidí-li filosof v hodnotě života problém, znamená to tedy vždy námitku proti němu, otazník nad jeho moudrostí, jeho nemoudrost.

Můj požadavek na filosofy je znám - postavit se mimo dobro a zlo - iluze morálních soudů nechat za sebou. Tento požadavek vyplývá z názoru, který jsem poprvé formuloval já: že totiž vůbec žádné morální skutečnosti nejsou.

Morálka pro psychology. Žádnou kolportážní psychologii nepěstovat! Nikdy nepozorovat, abychom pozorovali! To dává falešnou optiku šilhání, něco vynuceného a přehnaného.

Psychologova kasuistika. - To je znalec lidí: k čemu je vlastně studuje? Chce nad nimi dosáhnout malých či velkých výhod - je politikem!

Může to být výší duše, když filosof mlčí; může to být láskou, když si odporuje: je možná zdvořilost poznávajícího, která lže.

Instinkt chybující ve všem a všude, protipřírodnost instinktem, německá dekadence filosofií - tot' Kant.

Síla, svoboda ze síly a z nadbytku síly ducha se dokazuje skepsí. Lidé pevného přesvědčení nepadají vůbec na váhu, jde-li zásadně o hodnotu a nehodnotu. Přesvědčení jsou žaláře.

Filosofie, jak jsem ji dosud chápal a žil, je dobrovolný život na ledě a velehorách - vyhledávání všeho cizího a problematického v žití, všeho, co dosud morálka dávala do klatby.

"Nejtíši slova to jsou, která přinášejí bouři, myšlenky, jež se blíží na nohách holubičích, řídí svět."

Co možná nejméně sedět; nedůvěřovat žádné myšlence, která se nezrodila ve volnosti a při volném pohybu - v níž neslaví také svaly svou slavnost.

Je třeba co možná nejvíce se vyhýbat náhodě, vnějším vlivům; jakési sebezazdění náleží k předním instinktivním chytrostem duchovního těhotenství. Dopustím snad, aby mi cizí myšlenka tajně lezla přes zed? A číst, to přece znamená právě toto...

Není to pochybnost, je to jistota, co vede k šílenství... Avšak pocítit to, k tomu je zapotřebí být hluboký, být propastí, být filosof...

Poznání, přisvědčení skutečnosti, je pro silného nutností právě tak jako pro slabého, inspirovaného slabostí, je nutností zbabělost a útek před skutečností - "ideál"...

Čeho od sebe požaduje filosof na prvním a posledním místě? Aby překonal svou dobu, aby se stal "bezdobým". S čím je mu tedy třeba vybojovat jeho nejtvrďší zápas? S tím, v čem je právě dítětem své doby.

Obojí nejekrajnější způsoby myšlení - mechanistické i platonické - splývají ve věčném návratu: obojí jako ideály.

Pesimistické myšlení a učení, extatický nihilismus, mohou být podle okolností nezbytnými právě filosofovi: jako mocný tlak a jako kladivo, jímž tříští a z cesty uklízí upadající rasy, aby ji uvolnil novému řádu života, nebo aby tomu, co se zvrhává a je žádostivo odumření, vnukl touhu po konci.

Jak to, že jsou ve filosofii hlavní články víry vesměs nejhoršími zkrouceninami a penězokazectvím?

Že jsem proběhl celým obvodem moderní duše, že jsem poseděl v každém z jejích koutů - toť moje pýcha, moje utrpení i moje štěstí.

Každá nauka, pro kterou není v nahromaděných silách a výbušných látkách již vše připraveno, je zbytečnou.

Všechno, co bylo vymyšleno idealisty a křesťany, nemá hlavu ani patu: my jdeme hlouběji. My objevili, že "nejmenší svět" je všude rozhodujícím.

Jsou dva rozdílné druhy filosofů: 1. takoví, kteří chtějí zjistit nějakou velkou skutečnost hodnocení (logicky nebo morálně); 2. takoví, kteří jsou zákonodárci takového hodnocení.

Lidský obzor. Můžeme pokládat filosofy za takové, kteří vynakládají co nejvíce námahy, aby zkoušeli, jak vysoko se může člověk pozvednout.

Nový filosof může povstat jenom ze spojení s vládnoucí kastou jako její nejvyšší zduchovnění.

Nejtěžší a nejvyšší tvar člověka se zřídka zdaří; dějiny filosofie tak ukazují bezpočet nepodařených, nešťastných případů a velmi pozvolný postup.

Kdo popohání rozumovost, pudí tím i opačnou moc k nové síle; mystika a bláznovství všeho druhu.

"Kolik pravdy snese, kolik pravdy se odváží duch?" - to se mi stalo vlastním měřítkem.

Nenávist proti průměrnosti je nehodná filosofa. Je to skoro otazník po jeho "právu k filosofii". Právě proto, že je výjimkou, má chránit pravidlo a má vši průměrnosti udržovati odvahu k sobě.

Slepá poddajnost vůči afektu, lhostejno zdali ušlechtilému, soucitému, či nepřátelskému, je příčinou největšího zla.

Psychologie orgiasmu jako překypujícího pocitu života a síly, uvnitř kterého i bolest působí jako stimul, se mi stala klíčem k pojmu tragického pocitu, který byl nepochopen nejen Aristotelem, ale zvláště našimi pesimisty.

Rezignace není naučením z tragédie, nýbrž jen špatným porozuměním jí! Touha po nicotě je popřením tragické moudrosti, jejím protikladem.

F. HISTORIE, POLITIKA

Je stupeň nespavosti, přezvykování, historického smyslu, který poškozují a posléze hubí vše živé, ať je to člověk nebo národ nebo kultura.

Nehistorické i historické je stejnou měrou třeba pro zdraví jednotlivce, národa i kultury.

Dějepis pojatý jako suverénní, čistá věda by byl jakýmsi ukončením života a konečným účtem lidstva.

Historie, pokud je ve službách života, je ve službách moci nehistorické, a proto se v tomto podřízení nemůže a ani nemá stát čistou vědou, jako jí je třeba matematika.

Dějiny patří především tomu, kdo je činný a mocný, kdo bojuje velký boj a potřebuje vzory, učitele a utěšitele, jichž nemůže nalézt mezi svými současníky a v přítomnosti.

Historii snesou jen osobnosti silné, slabé osobnosti historie docela udusí.

Jen z největší síly přítomnosti smíte vykládat minulé: jen v nejsilnějším vzepětí svých nejušlechtilějších vlastností uhodnete, co v minulém je hodno vědění a zachování a co je veliké. Stejně stejným!

Dějiny píše ten, kdo má zkušenost a převahu. Ten, kdo neprožil nic většího a vznešenějšího než všichni ostatní, ten také nic velkého a vznešeného nemůže z minulosti vyčíst.

Historická spravedlnost, i když je vykonávána opravdově a s čistým úmyslem, je hroznou ctností, protože vždy podkopává a kácí vše, co právě žije: její soud je vždy zkázou.

Jestliže těžkopádná masa shledala nějakou myšlenku, například myšlenku náboženství, jako opravdu adekvátní, houževnatě ji hájí a vleče staletími: pak - a teprve tehdy - má být objevitel a zakladatel oné myšlenky velký.

Výstřednosti historického smyslu, jimiž přítomnost trpí, jsou úmyslně žádány, podporovány a - využívány.

Byla staletí, v nichž Řekové byli v podobném nebezpečí, v jakém se nalézáme nyní my: že totiž zahynou v záplavě cizího a minulého, v "historii".

Přesněji vzato není "svoboda", již nynější stát obšťastňuje několik lidí ve snaze prospět filosofii, už vůbec žádnou svobodou, nýbrž úřadem, který svého muže živí.

Má-li být nějaká událost vskutku velká, musí se setkat dvojí: velký duch těch, kdo ji tvoří, a velký duch těch, kdo ji prožívají.

Některým epochám jako by ten či onen talent, ta či ona ctnost úplně chyběla, stejně jako některým lidem: počkejme si však na vnuky a jejich děti, máme-li čas čekat - vynesou nitro svých dědů na sluneční světlo, to nitro, o němž dědové sami ještě nic nevěděli.

Výjimečné lidi určité epochy chápou nejraději jako náhle se objevivší pozdní výhonky dávných kultur a jejich sil: jako určitý atavismus národa a jeho mentality: - tak je na nich alespoň něco srozumitelného!

Nejpilnější ze všech věků - ten náš - nedokáže z množství své píce a svých peněz udělat nic než zase jenom nové peníze a novou pili: vydávat vyžaduje totiž víc génia než získávat!

Časy úpadku jsou ty, v nichž jablka padají ze stromu: mám na mysli individua, nesoucí semena budoucnosti, původce duchovní kolonizace a nové tvorby státních a společenských svazků. Úpadek je jen hanlivé slovo pro podzimní čas národa.

Evropa, toť nemocný, který své nevyčitelnosti a věčným proměnám svého utrpení dluží nejvyšší dík.

Již nyní přestává být politika řemeslem šlechtice: a není vyloučeno, že by jednoho dne mohla být považována za věc tak obecnou, že by se stejně jako veškerá stranická a spotřební literatura uváděla v rubrice "prostituce ducha".

Neboť masy jsou v podstatě svolné k otroctví všeho druhu, za předpokladu, že vyšší člověk nad nimi se jako vyšší, jako k rozkazování zrozený neustále legitimuje - vznešenou formou!

Hledat práci kvůli výdělku - v tom jsou si teď v civilizovaných zemích skoro všichni lidé rovni; pro všechny je práce prostředkem, a nikoli cílem; proto nejsou ve volbě práce příliš vybíraví, hlavně aby z ní plynul dostatečný zisk.

Zákony neprozrazují to, čím národ jest, nýbrž to, co mu připadá cizí, podivné, nestvůrné, cizokrajné. Zákony se vztahují na výjimky z mravnosti mravů; a nejtvrďší tresty postihují to, co je v souladu s mravy sousedního národa.

Možná, že se lidé a věky od sebe nejvíce liší odlišným stupněm znalosti, jenž mají o své nouzi: nouzi duše i těla.

Jaký stupeň historického smyslu je určité době vlastní, lze posoudit podle toho, jak tato doba přistupuje k překladům a jak se snaží přivtělit si minulé časy a knihy.

Možná by se měla evropská nespokojenost nové doby posuzovat se zřetelem k okolnosti, že náš předchozí svět, celý středověk, se díky působení germánských sklonů na Evropu oddával pití: středověk, to znamená otrava Evropy alkoholem.

Největším pokrokem mas byla prozatím náboženská válka: neboť tato válka dokazuje, že masy počaly s pojmy zacházet s úctou.

Kde se panuje, tam existují masy: kde jsou masy, tam existuje potřeba otroctví. Kde existuje otroctví, tam je jen málo individuí, a ta mají proti sobě stádní instinkty i svědomí.

Sláva. - Když vděčnost mnohých vůči jednomu odhodí veškerý stud, pak vzniká sláva.

Parlamentarismus, to znamená veřejné povolení volit mezi pěti základními politickými názory, se vlichocuje onomu množství lidí, kteří se rádi jeví jako samostatní a individuální a rádi by za své názory bojovali.

O výmluvnosti. - Kdo byl dosud nejpřesvědčivěji výmluvný? Bubny: a dokud mají víření bubnů v moci králové, budou stále ještě oni těmi nejlepšími řečníky a podněcovateli národa.

Justice. - Raději se nechat okrást, než mít kolem sebe strašáky - to je můj vkus. A za všech okolností je to věc vkusu - a nic víc!

Práce. - Jak blízko má dnes i ten nejzahálčivější z nás k práci a dělníkovi! Královská zdvořilost výroku "my všichni jsme dělníci!" by ještě za Ludvíka XIV. byla cynismem a nejasností.

Pohlédnu-li očima vzdáleného věku zpět na věk náš, pan nenacházím na současném člověku nic zvláštnějšího než jeho podivnou ctnost a nemoc nazývanou "historický smysl".

V mírových poměrech napadá válečnický člověk sám sebe.

Národ je oklikou přírody, jak se dostat k šesti sedmi velkým mužům. - Ano: a jak je pak obejít.

Co některá doba pocítuje jako zlo, je obvykle nečasovým dozníváním toho, co bylo kdysi pocítováno jako dobro - atavismus starého ideálu.

O všech stranách. - Pastýř má vždy ještě zapotřebí také vůdčího berana - nebo musí být sám občas beranem. Stádní člověk se dnes v Evropě tváří, jako by byl jedině povoleným lidským druhem, a velebí své vlastnosti, díky nimž je krotký, snesitelný a prospěšný stádu.

Člověk období rozkladu, které mísí rasy, má v těle dědictví rozmanitého původu, to jest protikladné a často dokonce nejen protikladné pudy a hodnotová měřítka, jež spolu zápasí a zřídka kdy si dopřejí klidu.

V historii společnosti existuje bod chorobné křehkosti a přecitlivělosti, kde se společnost ujímá dokonce i svého škůdce, zločince, a to ve vši vážnosti a počestnosti. Trestat: to se jí zdá v čemsi neslušné - jistě je, že představa "trestu" a "povinnosti trestat" ji bolí, nahání ji strach. "Nestačilo by zbavit ho nebezpečnosti? Proč ještě trestat?"

Trestání samo je hrozné!"

Doba malé politiky minula: již příští století přinese boj o vládu nad Zemí - nutnost velké politiky.

Evropský smíšený člověk - koneckonců obstojně ošklivý plebejec - potřebuje nezbytně kostým: má zapotřebí historie jako skladiště kostýmů. Ovšemže si přitom všimne, že mu žádný dost dobře nepadne - takže je střídá a střídá.

Demokratizace Evropy je zároveň nedobrovolnou institucí k pěstování tyranů - a to v každém smyslu, i v tom nejduchovnějším.

Každý národ má své vlastní pokrytectví, a nazývá je svými ctnostmi. - To nejlepších, čím je, člověk nezná - nemůže znát.

Židé jsou nade vši pochybnost nejsilnější, nejhrouževnatější a nejčistší rasa, jež teď žije v Evropě; dokáží se prosadit i za nejhorších podmínek (dokonce lépe než za příznivých), kvůli ctnostem, jež by dnes leckdo rád označil za hříchy - především díky resolutní víře, jež se nemusí stydět před "moderními idejemi".

Každé povýšení typu "člověk" bylo dosud dílem aristokratické společnosti - a bude tomu tak vždy znovu: jakožto společnosti, jež věří v dlouhý žebříček hodnot a hodnotových odlišností mezi člověkem a člověkem a má - v nějakém smyslu - zapotřebí otroctví.

Vznešená kasta byla na počátku vždy kasta barbarů: její převaha nespočívala především ve fyzické síle, nýbrž v síle duševní - byli to celistvější lidé (což na každém stupni znamená též "celistvější bestie").

Všude se teď blouzní, dokonce pod maskou vědy, o budoucích stavech společnosti, které už nebudou mít "vykořisťovatelský charakter": to mým uším zní, jako by někdo sliboval vynalézt život, který by se zdržel všech organických funkcí.

"Vykořisťování" nepatří ke společnosti zkažené nebo nedokonalé a primitivní: patří k podstatě všeho živého jako základní organická funkce, je následkem vlastní vůle k moci, která je právě vůlí života.

Není vůbec možné, aby člověk neměl v těle vlastnosti a záliby svých rodičů a dávných předků: ať si proti tomu zdání říká cokoli. Právě toto je problém rasy.

Úspěch byl vždy ten největší lhář - a "dílo" samo je úspěch; velký státník, dobyvatel je zahalen do svých výtvorů až k nepoznání.

Hledáme stále počátky, stáváme se raky. Historik hledí dozadu; posléze také dozadu věří.

Němci se nyní duchem nudí, nedůvěřují duchu, politika vzala skutečně duchovním věcem veškerou vážnost - "Deutschland, Deutschland über alles", obávám se, že to byl konec německé filosofie...

Čím by mohl německý duch být, kdyby o tom již tak těžkomyslně nepřemýšlel! Ale tento lid se svévolně ohlupuje téměř jedno tisíciletí, nikde jinde nebyla tak ohavně zneužívána dvě velká evropská narkotika - alkohol a křesťanství.

Liberální instituce přestanou být liberální, jakmile se jich dosáhne: potom nejsou zlostnější a úkladnější škůdci svobody než právě liberální instituce.

Naše instituce nejsou k ničemu. V tom se shodujeme všichni. Nejsou tím však vinny ony, ale my. Když jsme přišli o všechny instinkty, z nichž vyrůstají instituce, přicházíme o instituce vůbec, protože se k nim nehodíme.

Žije se pro dnešek, žije se velmi rychle - žije se velmi nezodpovědně: právě tomu se říká "svoboda".

Také já mluvím o "návratu k přírodě", ačkoli to vlastně není cesta zpět, nýbrž vystupování - vzhůru do vysoké, volné, ano i obávané přírody a přirozenosti, takové, která si hraje a smí si hrát s velkými úkoly...

Zahyne národ, splete-li si svoji povinnost s pojmem povinnosti vůbec. Nic neruší hlouběji, vnitřněji než jakákoli "neosobní" povinnost, jakékoli obětování molochovi abstrakce.

Dva po sobě jdoucí stavy, jeden "příčina", druhý "účinek" - tot' falešné. Prvý nemá, čeho by působil, druhý nebyl ničím způsoben.

Je třeba učit se poroučet - včas, zrovna jako poslouchat.

Chcete-li odstranit silné protiklady a hodnotní rozdíly, pak odstraníte také silnou lásku, hrdé smýšlení, cit sama sebe. Ke skutečné psychologii svobodné a rovné společnosti: - Čeho ubývá? Vůle k vlastní odpovědnosti, známka úpadku autonomie; branné zdatnosti; v oblasti duševní: síly poroučeti; pocitu úcty, podřízenosti, umění mlčeti; velké vášně, velkého úkolu, tragédie, veselí.

Význam dlouhých despotických morálků: napínají luk, nezlomí-li jej.

Náš "nový svět": musíme poznati, do jaké míry jsme tvůrci svých pocitů hodnot - tedy umět vložit smysl do dějin.

Nutí mě to, v století hlasovacího práva, tj. v době, kdy každý smí souditi každého a všechno, obnoviti pořádek hodnot.

Čestný název pro "prostřední" je jak známo "liberální".

Dějinné zkušenosti ukazují: silné rasy se navzájem decimují. Válkou, touhou po moci, dobrodružstvím.

Člověk jako souhrn síly nabude větší vlády nad věcmi - půjde-li to tak, jak to jde. Stojíme před otázkou hospodárnosti. Je jasno, proti čemu bojuji - je to ekonomický optimismus: jako by se vzrůstajícími náklady všech musel také vzrůstat užitek všech.

Panská rasa může vzniknout jen z hrozných a násilných začátků. Problém: Kde jsou barbaři dvacátého století?

Dovolujeme krotké barbarství - pohledme jenom na naše umělce a státníky.

Práva, která si člověk bere, jsou v poměru k povinnostem, které si klade, k úkolům, na něž se cítí dosti silným. Pochod věcí se bere svou cestou nezávisle na svolení většiny - a v tom to vězí, že se do světa vetřelo leccos podivuhodného.

V jistém smyslu se může osobnost udržet a rozvinout nejsnáze v demokratické společnosti.

Nejsilnější musí být nejpevněji spoutáni, hlídáni, ukováni: tak tomu chce instinkt stáda.

Strojová existence jako nejvyšší, nejúčtyhodnější existenční forma, která se klaní sama sobě. (Typ: Kant jako fanatik pojmu "máš povinnost".)

Že konáme nepřijemné věci rádi - úmysl ideálů.

Stát a politik potřebuje už vyššího, nadmorálního myšlení, poněvadž musí počítat s většími komplexy účinků.

Čím větší je vladařská síla vůle, tím více svobody se smí poskytnout vášním.

Kladivo: vyvolat strašné rozhodnutí, postavit Evropu před důsledek, zdali "chce" její vůle zánik.

Poslední pokus, vytvořit koncepci světa, který začíná, byl učiněn pomocí logických procedur - většinou, jak se snadno uhodne, z teologického úmyslu v pozadí.

V nedávné době chtěli v pojmu "časová nekonečnost světa dozadu" (regressus in infinitum) najít rozpor; našli jej, ovšem za cenu, že zaměnili ocas s hlavou.

Žádá-li anarchista s krásným rozhořčením jako náhubek úpadkových vrstev společnosti "právo", "spravedlnost", "rovnoprávnost", dělá to jen pod tlakem své nekulturnosti, která neumí pochopit, proč vlastně trpí - čím je chudý - životem.

Právě tím jsou Židé nejosudnějším národem světových dějin: následky jejich vlivu učinily lidstvo do té míry falešným, že ještě dnes může křesťan cítit protizidovsky, aniž v sobě vidí poslední důsledek židovství.

Napoleon: nutná sounáležitost vyššího a strašného člověka. "Muž" je obnoven. Ženě se dostává zase povinného tributu pohrdání a strachu. "Totalita" jako zdraví a nejvyšší aktivita.

G. MUŽI, ŽENY A LÁSKA

Celé naše básnění a přemýšlení, od největšího k nejmenšímu, je charakteristické prostopášnou důležitostí, se kterou v nich vystupuje příběh lásky jako příběh hlavní.

Milující člověk chce vytouženou bytost vlastnit bezpodmínečně a výlučně, chce mít stejně bezvýhradnou moc nad její duší i nad jejím tělem, chce být milován jediný a přebývat a panovat v druhé duši jako to vůbec nejvyšší a nejžádoucnější.

Milujeme-li ženu, snadno zanevřeme na přírodu, když si vzpomeneme na všechny ty odpudivé jevy přirozenosti, jimž je každá žena vystavena.

Kouzlo a nejmocnější působení žen tkví, abychom mluvili s filosofy, v působení na dálku, actio in distans: k tomu však patří, nejprve a především - distance!

Láska promíjí milenci dokonce i žádost.

Skeptikové. - Obávám se, že zestárlé ženy jsou v nejskrytějším koutku srdce skeptičtější než všichni muži: věří v povrch bytí jakožto jeho podstatu, a veškerá ctnost a hloubka je jim jen zastíráním této "pravdy", velice žádoucím zastíráním jistého pudendum - tedy věci slušnosti a studu, a nic víc!

Existují ušlechtilé ženy chudšího ducha, které neumějí svou nejhlubší oddanost vyjádřit jinak, než že nabídnou svou ctnost a svůj stud: je to pro ně to nejvyšší.

Všechny ženy dovedou umně přehánět vlastní slabost, jsou dokonce ve svých slabostech vynalézavé, aby se jevily jako veskrze křehoučké ozdůbky, jimž i zrno prachu působí bolest: jejich bytí má muži připomenout jeho hrubost a zatížit jí jeho svědomí. Tak se brání proti silným a všemu "pěstnímu právu".

Mužovým rysem je vůle, ženiným rysem povolnost - takový je zákon pohlaví.

Což by nás udržela (nebo jak se říká "upoutala") žena, od níž by se nedalo očekávat, že za jistých okolností bude umět použít dýku (nějaký druh dýky) proti nám?

Ženy snadno cítí své muže jako otazník nad svou ctí a své děti jako apologii nebo pokání - potřebují děti a přejí si je ve zcela odlišném smyslu, než si děti přeje muž. - Zkrátka, vůči ženám nemůžeme být nikdy dost mírní!

Zvířata pohlíží na ženy jinak než lidé; pokládají samičku za bytost produktivní. Nevyskytuje se u nich otcovská láska, ale cosi jako láska k dětem milenky a přivyknutí k nim.

Neúspěšné ženy. - Ony ubohé ženy, které v přítomnosti milovaného muže zneklidní a znejistí a příliš mnoho mluví, nemají nikdy úspěch: neboť muž nejistěji svede jakási ztajená a flegmatická něžnost.

Šetrnost. - Otcové a synové se k sobě chovají mnohem šetrněji než matky a dcery.

Špatný závěr, špatná trefa. - Nedokáže se ovládat: žena z toho usoudí, že ho lehce ovládne ona, a rozhodí své sítě; - nešťastnice, jež se záhy stane jeho otrokyní.

Bez marnivosti. - Když milujeme, chceme, aby naše nedostatky zůstaly skryty - nikoli z marnivosti, nýbrž proto, aby milovaná bytost netrpěla. Ano, milující by se chtěl zdát bohem - a ani to nepramení z ješitnosti.

"Nesobeckost" nemá cenu v nebi ani na zemi; všechny velké problémy vyžadují velkou lásku a té jsou schopni jen silní, celiství, jistí duchové, kteří pevně spočívají sami v sobě.

Jakkoli jsem ochoten přistoupit na předsudek monogamie, přece nikdy nepřipustím, že by se u muže a ženy dalo mluvit o stejných právech v lásce: ta prostě neexistuje. Příčina je v tom, že muž a žena rozumějí láskou každý něco jiného - a patří k podmínkám lásky u obou pohlaví, že jedno u druhého nepředpokládá též pojem "lásky".

Muž, který miluje jako žena, se stává otrokem; avšak žena, jež miluje jako žena, se stává dokonalejší ženou...

Žena chce být brána, přijímána jako vlastnictví, chce splynout s pojmem "vlastnictví", být "vlastněna".

Žena se odevzdává, muž dostává - myslím, že tento přírodní protiklad žádnými sociálními smlouvami ani tou nejlepší

vůli k spravedlnosti nepřekonáme: byť bylo žádoucí nestavět si ustavičně před oči tvrdost, hrůzu, záhadnost, nemorálnost tohoto antagonismu.

Žena se učí nenávidět tou měrou, již přestává - okouzlovat.

Stejně afekty jsou u muže a ženy přece jen odlišné tempem: proto si muž a žena neustále nerozumějí.

V pozadí veškeré osobní ješitnosti chovají ženy samy přece jen i neosobní opovržení - opovržení "ženou".

Zralost muže: to znamená nalézt opět vážnost, kterou měl člověk jako dítě, při hře.

Když zamilovaný odhalí, že jeho láska je opětována, měl by vlastně nad milovanou bytostí vystřízlivět. "Jakže? Ona je tak skromná, že miluje dokonce tebe? Nebo tak hloupá? Nebo - nebo -"

Nebezpečí ve štěstí. - "Nyní vše slouží k mému dobru, od nynějška miluji každý osud: - kdo má chuť být mým osudem?"

"Chceš ho pro sebe získat? Tak se tvař, žes na rozpacích -"

Nesmírné očekávání vkládané do pohlavní lásky, a stud v tomto očekávání, kazí ženám předem všechny perspektivy.

V čem nehraje zároveň také láska či nenávisť, hraje žena průměrně.

Smyslnost je často překotnější než růst lásky, takže kořen zůstane slabý a lze jej snadno vytrhnout.

I konkubinát byl zkorumpován: - manželstvím.

Obě pohlaví mají o sobě navzájem klamně představy: to způsobuje, že v podstatě ctí a milují jen sebe sama (nebo svůj vlastní ideál, abychom se vyjádřili vlídněji). Tak si muž přeje, aby žena byla mírná - ale žena právě bytostně není mírná, podobně jako kočka, třeba se dobře naučila zdání mírumilovnosti.

Ve mstě a v lásce je žena barbaršnější než muž.

Jestliže má žena učené sklony, pak obvykle není něco v pořádku s její pohlavností. Už neplodnost disponuje k jisté mužskosti vkusu; muž je totiž, s dovolením, "neplodné zvíře".

O muži a ženě, srovnáme-li je celkově, můžeme říci: žena by neměla génia šminky, kdyby neměla instinkt druhé role.

Svést bližního k dobrému mínění a poté tomuto mínění svého bližního nábožně věřit: kdo by se v tomto umění vyrovnal ženám?

Co je činěno z lásky, děje se vždy mimo dobro a zlo.

Láska vyzvedá na světlo vysoké a skryté vlastnosti milujícího - to vzácné, výjimečné: proto snadno klame o tom, co je u něho pravidlem.

Křesťanství dalo Erotovi napít jedu: - sice jím nezhylnul, ale zdegeneroval, ve hřích.

Z lásky k lidem člověk občas obejmě kohosi libovolného (protože nemůže obejmout všechny): ale právě to nesmí onomu libovolnému prozradit...

Nakonec člověk miluje svou touhu, nikoli to vytoužené.

Žena se chce stát samostatnou: a navíc začíná poučovat muže o "ženě o sobě" - to patří k nejhorším stránkám postupujícího zošklivění Evropy.

Muži dosud se ženami zacházeli jako s ptáky, kteří k nim dolů zabloudili z nějakých výšin: jako s něčím jemnějším, zranitelnějším, divočejším, podivuhodnějším, sladším, duševnějším - ale jako s něčím, co se musí dát pod zámek, aby to neuletělo.

Slabému pohlaví muži v žádném věku neprokazovali takovou úctu jako ve věku našem - to patří k demokratickému sklonu a základnímu vkusu právě tak jako neuctivost ke stáří: jaký div, že je tato úcta okamžitě zneužívána?

U všech správných žen se věda přičí studu. Je jim přitom, jako by se jim chtěl někdo dívat pod kůži - ba hůře! pod sukni a líčidlo.

Muž stvořil ženu - ale z čeho? Ze žebra svého Boha - svého "ideálu".

Mezi ženami. "Pravda? Ó, vy neznáte pravdu! Není snad atentátem na veškerý náš stud?"

Ženu pokládáme za hlubokou - proč? Protože se nikdy nedobereme jejího dna. Žena není dosud ještě ani mělká.

Má-li žena mužské ctnosti, to aby člověk utekl, nemá-li je, uteče ona.

"Kolik toho dříve muselo svědomí přehryzat! Jaké mělo dobré zuby! A dnes? Čeho se nedostává?" Otázka pro zubaře.

Z moderního manželství se zřetelně ztratila všechna rozumnost: to však není námitka proti manželství, ale vůči modernosti. Rozumnost manželství spočívala v tom, že právníčkou zodpovědnost měl jenom muž: tím mělo manželství těžiště, zatímco dnes kulhá na obě nohy.

Manželství jako instituce v sobě už zahrnuje přitakání největší, nejtrvalejší formě organizace: když společnost jako celek za sebe nemůže ručit až do nejvzdálenějších pokolení, nemá už manželství vůbec žádný smysl.

Žena, která miluje, obětuje svou čest; poznávající, který "miluje", obětuje snad svou lidskost; bůh, který miloval, se stal Židem...

Slabí a nezdařilí mají zahynout: první věta naší lásky k člověku. A má se jim k tomu ještě pomáhat.

Láska je stav, v němž člověk nejvíce vidí věci tak, jak nejsou.

Strach z bolesti, i z nekonečně malé bolesti - nemůže ani jinak skončit nežli v náboženství lásky...

Dokonalá žena, miluje-li, rozsápe... Zná tyto pomilováníhodné menády... Ó jak nebezpečná, plíživá podzemní šelmička!

A zároveň tak milá!... Žínka ženoucí se za svou pomstou by povalila i osud.

Žena je nevýslovně více zlá než muž, také chytřejší; u ženy je dobrota již formou zvrhlosti...

Žena potřebuje dítě, muž je vždy jen prostředkem: Tak pravil Zarathustra.

Emancipované ženy jsou ve světě "věčně ženského" anarchistkami, těmi, které špatně dopadly a jejichž nejspodnějším instinktem je msta...

Při obrovské jemnosti ženského instinktu není stud nikterak vědomým pokrytectvím: prohlédáť žena, že muže nejvíce svádí a vede k přečeňování právě prostosrdečná, opravdová stoudnost.

Proto je žena naivní - z jemnosti pudu, který ji poučuje o užitečnosti nevinnosti.

Žena dosáhne dokonalosti ve všem, co není dílem, v dopisech, v pamětech, dokonce v nejjemnější ruční práci, jaká vůbec je, zkrátka ve všem, co není řemeslem, a to proto, že tím splňuje své poslání, že je tím poslušná jediného uměleckého vznětu, který má - že se chce líbiti...

Teprve v tomto století se žena odváží zabořit do literatury: hudlaři jako spisovatel, jako umělec, pozbývá instinktu. A pročpak, smíme-li se ptáti.

Co je cudnost u muže? Že jeho pohlavní vkus zůstal vznešený, že in eroticis nechce ani nic brutálního, ani chorobného, ani chytrého.

Neporozumění lásky. Je láska otrocká, která se poddává a rozdává, která se idealizuje a klame se - je láska božská, která pohrdá a miluje a milované přetváří a vyzvedá.

Žena vždycky konspirovala spolu s dekadentními typy, proti "mocným", "silným", proti mužům.

Žena odstrkuje děti pro kult piety, soucitu, lásky; matka přesvědčivě reprezentuje altruismus.

Dokonalá žena se dopouští literatury jako malého hříchu: na zkoušku, mimochodem, za stálého ohlížení, jestli to někdo zpozoruje a aby to někdo zpozoroval...

H. SVĚT, ČLOVĚK, VŮLE K MOCI

To je podobenství pro každého z nás: musíme organizovat chaos v sobě tím, že se každý rozpomeneme na své pravé potřeby.

Člověk se pozvolna stal fantastickým zvířetem, jež ke své existenci potřebuje oproti jiným zvířatům ještě jednu základní podmínku: člověk musí čas od času věřit, že ví, proč existuje, jeho druh nemůže prospívat bez periodické důvěry v život! Bez víry v rozumnost života!

Naprostá většina lidí nepokládá za opovržením hodné věřit tomu či onomu a také podle toho žít, aniž si předtím uvědomili poslední a nejjistější důvody pro a proti a aniž se aspoň dodatečně snažili takové důvody najít - a dokonce i nejnadanější mužové a nejušlechtilější ženy patří k této "naprosté většině".

U šlechtetného člověka dosahují některé pocity rozkoše a odporu takové síly, že k nim intelekt musí mlčet nebo se dát do jejich služby: tehdy stoupne srdce do hlavy a mluví se pak o "vášni".

Jed, který slabší povahu zahubí, je pro silného posilou - a ten mu také neřká jed.

Chvála ctností je chválou něčeho, co je soukromě škodlivé - je chválou pudů, které člověka zbavují jeho nejušlechtilějšího egoismu a síly k nejvyšší péči o sebe sama.

Pověřivý je ve srovnání se zbožným vždy mnohem více "osobou" a pověřivá společnost bude taková, v níž už nalezneme mnoho individuí a také potěšení z individuality.

Individua, jsoucí vpravdě o sobě a pro sebe, se jak známo starají více o okamžik než jejich protějšky, lidé stádní, protože pokládají sama sebe za stejně nevypočitatelná jako budoucnost.

Život - to tedy znamená: nechovat úctu k umírajícím, trpícím a starým? Být neustále vrahem? - A přece starý Mojžíš řekl: "Nezabíješ!"

Naše silné stránky nás občas ženou tak daleko kupředu, že nemůžeme už snést své slabiny a hyneme kvůli nim: tento konec i předvídáme, a přesto nechceme nic měnit.

Každý velký člověk má sílu, která působí i zpět: celá historie je kvůli němu opět kladena na váhy a tisícero tajemství minulosti vylézá ze svých skrýší - hřát se v jeho slunci.

Člověk dnes bolest nenávidí mnohem víc než dřívější lidé a mnohem hůř než kdy jindy ji pomlouvá, ano, existence bolesti už v podobě myšlenky je pro něho stěží snesitelná a předkládá ji celku bytí jako věc svědomí a výčitku.

Ve velkorysosti je týž stupeň egoismu jako v pomstě, ale jde o jinou kvalitu egoismu.

Chladného pohledu či úšklebku těch, mezi nimiž a pro něž je člověk vychován, se ještě i ten nejsilnější obává.

Že se někdo neumí, a tudíž také nechce bránit, nemusí být v našich očích ještě hanbou: ale nevážíme si člověka, který nemá schopnost ani dobrou vůli se pomstít - ať už je to muž či žena.

Na mnoha lidech pozorují překypující sílu a chuť být funkcí; tlačí se tam a mají nejjemnější čich pro všechna místa, kde by právě oni mohli být funkcí.

Život není žádný argument; k podmínkám života by mohl patřit i omyl.

Co nám chybí. - Milujeme velkou přírodu a také jsme ji objevili: to proto, že v naší hlavě scházejí velcí lidé. U Řeků tomu bylo naopak: jejich pocitování přírody je jiné než naše.

Nejvlivnější. - Když se jeden člověk postaví na odpor celé své době, zadrží ji u brány a volá ji k odpovědnosti, to musí mít vliv! Zda tomu chce, je lhostejné; podstatné je, že to dokáže.

Egoismus je perspektivní zákon počítků: v souladu s ním se vše blízké jeví jako velké a těžké: zatímco s přibývajícím vzdáleností věci na velikosti a váze ztrácejí.

Statečnost před nepřítelem je věc sama pro sebe: člověk s ní může být pořád ještě zbabělec a nerozhodný vrtolavec. Střežme se myšlenky, že svět je živoucí bytost. Kam by se měl rozpinat? Čím by se měl žít? Jak by mohl růst a množit se?

Celkovým charakterem světa je věčný chaos, nikoli ve smyslu chybějící nutnosti, nýbrž chybějícího řádu, členění, formy, krásy, moudrosti, a jak se všechny ty naše estetické lidské představy nazývají.

Střežme se říkat, že v přírodě existují zákony. Existují jen nutnosti: není tu nikdo, kdo rozkazuje, nikdo, kdo poslouchá, nikdo, kdo přestupuje.

Střežme se tvrdit, že smrt je protikladem života. Živé je jen jakousi odrůdou mrtvého, a odrůdou velmi vzácnou.

Kritika zvířat. - Obávám se, že zvířata vidí člověka jako bytost sobě rovnou, která nanejvýš nebezpečným způsobem ztratila zdravý zvířecí rozum - jako potřeštěné zvíře, jako smějící se zvíře, jako plačící zvíře, jako nešťastné zvíře.

Popěrači náhody. - Žádný vítěz nevěří v náhodu.

Kde je zapotřebí krutosti. - Člověk vskutku veliký je krutý vůči svým druhořadým ctnostem a úvahám.

Co vede k heroismu? - Kráčet vstříc zároveň svému největšímu utrpení i své největší naději.

Působí mi štěstí, když vidím, že se lidé naprosto nechtějí zabývat myšlenkou na smrt! Rád bych napomohl k tomu, aby se pro ně myšlenka na život stala ještě stokrát hodnotnější.

Je dost lidí, kteří se smějí oddat s půvabem a bez starosti svým pudům: ale nečiní tak, ze strachu z oné domnělé "zlé podstaty" přírody!

Vyšší lidé se od nízkých odlišují tím, že vidí a slyší nevýslovně víc a při vidění a slyšení myslí - a právě tím se liší člověk od zvířete a vyšší zvířata od nižších.

Umět trpět je to nejmenší: v tom dosáhnou často mistrovství i slabé ženy, a dokonce otroci. Ale nezhynout vnitřní nouzí a nejistotou, když působíme velké utrpení a slyšíme křik tohoto utrpení - to je velké, to patří k velikosti.

Možná právě v tom je nejsilnější kouzlo života: spočívá na něm zlatem protkaný závoj krásných možností, mnohoslibný, vzdorný, ostýchavý, výsměšný, soucitný, svůdný. Ano, život je žena!

Boj o přežití je jen výjimka, dočasná restrikce životní vůle; velký i malý boj se všude točí kolem převahy, kolem růstu a rozšiřování, kolem moci, v souladu s vůlí k moci, která je právě vůlí života.

Člověk vynalézající znaky je zároveň člověkem stále přesněji si vědomým sebe sama: teprve jako sociální zvíře se člověk naučil uvědomovat si sám sebe - a stále ještě to činí, ba stále více.

Fyziologové by si měli rozmyslet, zda je vhodné spatřovat v sebezáchovném pudu kardinální pud organické bytosti. Vše živé chce především projevit svou sílu - život sám je vůlí k moci: sebezáchova je toho jen jedním z nepřímých a nejobvyklejších důsledků.

Nezávislost je věcí nemnohých: je to výsada silných. A kdo se pokusí být nezávislý, třeba k tomu měl nejlepší právo, avšak aniž musí, dokazuje, že pravděpodobně není jen silný, nýbrž až ztřeštěně opovážlivý.

Svět viděný zvnitřku, svět určený a označený ve svém "inteligibilním charakteru" - takový svět by byl právě "vůlí k moci" a ničím jiným.

Člověk se nemá svým zkouškám vyhýbat, i když jsou snad tou nejnebezpečnější hrou, kterou může hrát, a nakonec jsou to jen zkoušky, které skládáme sami před sebou jako svědky a před žádným jiným soudcem.

Kdo pohlédl hluboko do světa, zajisté uhodne, jaká je v tom moudrost, že jsou lidé površní. Je to jejich záchovný instinkt, který je učí být letnými, lehkými a falešnými.

Se životem se má člověk loučit, jako se loučil Odysseus s Nausikaa - spíše s blahorečením než zamilovaně.

Velké epochy našeho života leží tam, kde získáme odvahu překřtít své zlo na to nejlepší, co máme.

Vůle k překonání nějakého afektu je vposled vůlí jiného afektu nebo více jiných afektů.

Kdo jásá ještě i na hranici, triumfuje nikoli nad bolestí, nýbrž nad tím, že necítí bolest tam, kde ji očekával. Podobnost.

Kdo nedokáže najít cestu ke svému ideálu, žije lehkovážněji a drzeji než člověk bez ideálu.

Myšlenka na sebevraždu je silný útěšný prostředek: člověk s ní překlene leckterou zlou noc.

Našemu nejsilnějšímu pudu, tyranu v nás, se podrobuje nejen náš rozum, nýbrž i naše svědomí.

To rozkazovačné něco, jemuž lid říká "duch", chce v sobě a kolem sebe být pánem a cítit se pánem: má vůli směřující od mnohosti k jednoduchosti, vůli svazující, poutající, panovačnou, vskutku panskou.

Ze své divoké přirozenosti se člověk nejlépe zotavuje ze své nepřirozenosti, ze své duchovnosti...

Kdo neumí vkládat svou vůli do věcí, ten do nich klade alespoň smysl: tzn. věří, že už v nich vůle je (princip "víry").

Každá chyba v každém smyslu je následkem znetvoření instinktů, disgregace vůle: tím se téměř definuje špatné.

Všechno dobré je instinktem - a následkem toho lehké, nutné, svobodné.

"Vnitřní svět" je plný klamných obrazů a bludiček: vůle je jednou z nich. Vůle již ničím nepohybuje, následně také již nic nevysvětluje - pouze doprovází postupy, ale může také chybět.

Omyl svobodné vůle. Dnes už s pojmem "svobodné vůle" nemáme žádný soucit, příliš dobře víme, co to je -

nejvyhlášenější umělecký kousek teologů, stvořený za účelem udělat lidstvo ve svém smyslu zodpovědným, tzn. učinit je na sobě závislým...

Pojem "účel" jsme vynalezli my: v realitě účel chybí...

Vyšší druh lidí, s dovolením, nemá rád "povolání" právě proto, že ví, že je povolán...

Za předpokladu, že nejduchovnější lidé jsou nejstatečnější, prožívají také nejbolestnější tragédie: ale právě proto ctí život, protože je jim největším soupeřem.

Přirozená hodnota egoismu. - Sobectví je tak cenné, jak je fyziologicky cenný ten, kdo ho má: sobectví může být velmi cenné, může být ničemné a opovržen hodné.

Velcí muži jsou jako velké časované bomby, v nichž je nahromaděna nesmírná síla; historicky a fyziologicky je jejich předpokladem vždy dlouhé shromažďování, vršení, spojení a uchovávání - to, že žádná exploze už dlouho nebyla.

Velký člověk je konec; velká doba, například renesance, je konec. Génus - v díle, v činu - je nutně marnotratníkem: v tom, že se vydá, je jeho velikost...

Člověk je, relativně, zvíře nejnezdářilejší, nejchorobnější, to, které nejnebezpečněji zbloudilo od svých instinktů - arcizí při tom všem také nejzajímavější!

Každé pohrdání pohlavním životem, každé jeho špinění pojmem "nečistý" je zločinem proti životu - vlastním hříchem proti svatému duchu života.

Že by lidstvo samo bylo v dekadenci? Bylo v ní vždy? - Jisté je, že lidstvo bylo vedeno, aby považovalo za nejvyšší hodnoty pouze hodnoty dekadentní.

Vůle k moci je tento svět a nic mimo to! A i vy samotní jste touto vůlí k moci - a nic mimo to!

Svět vzniká, zaniká, ale nikdy nezačal vznikat a nepřestal zanikat - trvá v obojím... žije sám sebou: jeho výměty jsou jeho potravou.

Průběhem nekonečného času by svět prošel každou možnou kombinací a ještě více: prošel by ji nekonečněkrát. Kdyby svět měl cíl, musel by již být dosažen. Kdyby existoval nějaký nezamýšlený konečný stav světa, musel by k němu rovněž již dospět.

Fakt, že duch je děním se, dokazuje, že svět nemá cíle, že v něm není posledního, konečného stavu a že je neschopen trvání.

Všechno vzniká - zaniká a vrací se věčně -, není možno uniknouti!

Všechno dění, všechen pohyb, všechno vznikání jako utváření vztahů mezi stupni hodnot a sil, jako boj...

Člověk jako druh, přirovnán ke kterémukoli jinému zvířeti, nepředstavuje pokrok. Celek živočišného i rostlinného světa se nevyvíjí od nižšího k vyššímu... Naopak vše současně a jedno přes druhé a proti sobě.

"Divoch" (či, moralisticky řečeno, zlý člověk) je návratem k přírodě a je, v jistém smyslu, jeho zotavením, jeho vyléčením z kultury...

"Vůle k moci" je neúkojné toužení po projevování síly, nebo užívání, uplatňování moci jako tvůrčího pudu.

U zvířete se dají všechny pudy odvodit z vůle k moci, podobně jako všechny úkony organického života vyvěrají z tohoto jediného zřídla.

Rozkoš i strast jsou jen následky, jen průvodními zjevy: co člověk chce, o co usiluje, každý sebemenší díl živoucího organismu, toť růst moci.

Nevyhnutelnost, aby strast svými následky oslabovala náš pocit moci, je tak malá, že v průměru působí právě naopak jako dráždivo tohoto pocitu moci - překážka je stimulem této vůle k moci.

Strast je dvojí: jednak jako dráždivo ke stupňování moci a pak jako nevole po jejím vyplývání; v prvním případě stimulus, ve druhém následek přepjatého vydráždění...

Výčerpaní chtějí mít klid, natažené údy, chtějí mír, ticho - toť štěstí v nihilistických náboženstvích a filosofích.

Všechno rozšiřování se, všechno zabírání, růst, jsou přece člením něčemu, co odporuje; pohyb ve své podstatě je něco, co souvisí se stavy nelibosti. To, co je zde hybnou silou, musí chtít rozhodně něco jiného, když takto chce a neustále vyhledává strast. - Oč bojují mezi sebou stromy v pralese? O "štěstí"? - O moc!...

Člověk, stav se pánem přírodních mocností, pánem své vlastní divokosti a bezuzdnosti (žádosti mají následky, naučily být užitečným) - člověk ve srovnání s předčlověkem představuje obrovské nakupení moci - nikoli přírůstek "štěstí"! Tlakem plnosti, napětím sil, jež v nás neustále rostou a dosud nevědí, jak by se vybily, vzniká stav před bouří: příroda, již jsme, se zachmuří. I to je "pesimismus"...

Rozkoš: vzniká tam, kde pocít moci. Štěstí: v předvládnutím povědomí moci a vítězství. Pokrok: posílení typu, schopnost k velikému úsilí: vše ostatní je nedorozuměním, nebezpečím.

Člověk je nezvíře a nadzvíře; vyšší člověk je nečlověk a nadčlověk: tak to souvisí.

K velikosti náleží hrůznost: nedejme si nic předstírat.

Plná a mocná duše se s bolestnými, dokonce strašnými ztrátami, odříkáním, s tím, že byla oloupena, zhrdána, nejen vypořádává: ona z takovýchto pekel vychází ještě plnější a mocnější.

Nikdy a nijak není přední otázkou, zdali jsme spokojeni sami se sebou, ale zdali jsme vůbec s něčím spokojeni.

Řekli-li bychom své Ano k jedinému okamžiku, říkáme je tím nejen k sobě samým, ale i ke všemu jsoucnu. Neboť není nic osamoceno, ani v nás, ani ve věcech.

V dobách bolestného napětí a choulostivosti zvol boj: on otužuje, tvoří svaly.

Silný člověk, mohutný instinkty pevného zdraví, stráví svoje činy právě tak jako svoje jídla: i s tou nejtěžší krmí se vyrovná.

Jak se staneme silnějšími? - Zvolna se rozhodovat a houževnatě lpět na zvoleném. Vše ostatní přijde.

Jsi člověkem, jenž má v těle pudy válečníka? Pak by tedy zbývala ještě jedna otázka: jsi svým pudem útočník, nebo se jen hájíš?

Čím větší je vladařská síla vůle, tím větší volnost smí být poskytnuta vášním.

"Velký člověk" je velký volností svých žádostí a ještě větší silou, která umí podmaňovat tyto nádherné netvory.

"Dobrý člověk" je na každém ze stupňů civilizace člověk, z něhož nehrozí nebezpečí, a zároveň člověk užitečný: svého druhu střed, výraz běžného vědomí, koho se není třeba strachovat, ale kým přesto není třeba pohrdat.

Blíží se neodvratně, váhavě, hrůzyplně jako osud, velká úloha a otázka: jak má být země jako celek spravována? A k čemu má být veden a chován "člověk" jako celek, ne již národ, rasa?

Pralesní rostlina "člověk" se objeví vždy tam, kde byl nejdéle veden boj o moc. Velcí lidé. Zvířata pralesní: Římané.

Velký člověk má v celém svém jednání dalekosáhlou logiku, logiku pro její dalekosáhlou těžko přehlédnutelnou, a proto klamavou, schopnost rozpínat svou vůli přes široké rozlohy svého života a přehlížet na sobě a odhazovat všechny drobný krám, byť mezi tím byly i ty nejkrásnější, "nejbožštější" věci světa.

Velký člověk ví o své nesdílitelnosti: považuje za nevкус, když se stává důvěrným; obyčejně jím také není, i když se to o něm míní.

Člověk, v opaku ke zvířeti, rozvinul v sobě široce množství protikladných pudů a popudů: díky této syntéze je pánem země.

Za to, čím kdo je, zaplatili všechny útraty jeho předkové.

Nejvíce je poškozována právě paměť velikánů, neboť lidé zpola vydaření a nedochůdní ji zneužívají a překonávají ji "úspěchy".

Největšímu utrpení vystavené zvíře této země si vynalezlo - smích.

Nikoli "lidstvo", nýbrž nadčlověk je cílem!

Kdo určuje hodnoty a usměřuje vůli tisíciletí tím, že usměřuje vůli nejvyšších povah, je nejvyšším člověkem.

Já učím: že jsou vyšší a nižší lidé a že jedinec může podle okolností dát smysl existenci celých tisíciletí - totiž plný,

bohatý, veliký, celý člověk nesčítaným neúplným, částečným lidem.

Stranou vládnoucích, mimo všechny svazky, žijí nejvyšší lidé: a vladaři jsou jejich nástroji.

Jsou tací, že by jim byl uloupen zbytek radosti ze života, kdyby si dali uloupit povinnost - obzvláště zženštilci, rození poniženci.

Nevynecháváme jeden typ náboženského člověka, totiž pohanský? Není pohanský kult jedním ze způsobů dikůčnění a anofčení životu? Nemohl by jeho nejvyšší představitel být apologií a zbožštěním života? Typ zdařilého a z plnosti života a radosti překypujícího ducha, který v sobě obsahuje a vykupuje všechny rozpory jsoucna!

Tragický člověk praví svoje Ano ještě i k té nejtrpčí strasti: je na to dost silný, plný, zbožšťující; křesťanský člověk popírá i ten nejšťastnější úděl zemský: je tak slabý, tak chudý, vyděděný, že trpí životem v každé jeho způsobě.

Rozpoložení, v nichž naplňujeme věci smyslem a obsahem, v nichž je zbásňujeme, až z nich zrcadlí naše vlastní náplň a chuť k životu: pohlavní pud, opojení, sytost, jaro, vítězství nad nepřítelem, posměch, dovednost, krutost, unesení náboženským citem.

A sebeobdiv je zdravý! Sebeobdiv chrání před nastuzením. Nastydla se kdy hezká žena přesvědčená, že je dobře oděna? Nikdy a nikdy! A to i když byla sotva oblečena.

Člověk se stane smyslem a slávou jsoucna, když se naučí dát smysl a slávu sobě.

Čím více se vzdávám práva a stavím se naroveň s jinými, tím více se dostávám pod panství nejprůměrnějších, konečně pak nepočtenějších.

Podmínka, kterou má v sobě aristokratická společnost, aby mezi svými členy udržela vysoký stupeň svobody, je krajní napětí, které vzniká z existence protikladného pudu u všech členů: vůle k vládě.

Výše nežli "máš povinnost" je "já chci" (heroové); výše nežli "já chci" je "já jsem" (řečtí bohové).

Barbarští bozi nevyjadřují nic z radosti z míry - nejsou ani prostí, ani lehčí, ani nemají míry.

Tak chodí lidé také do mohutné přírody, ne aby našli sebe, nýbrž aby se v ní ztratili a na sebe zapomněli. Býti "mimo sebe", to je přání všech slabých a se sebou nespokojených.

Šlechtictví je jenom rodové, jenom rasové. (Nemluví zde o slovíčku "von" ani o Gothajském almanachu: poznámka pro osly.)

Stále přestrojen: čím vyšší stupeň člověk zaujímá, tím více je mu zapotřebí inkognita. Bůh, kdyby nějaký byl, by se měl už ze slušnosti ukazovat ve světě jako člověk.

Milujeme naivnost a naivní lidi, ale jako diváky a vyšší bytosti; Fausta shledáváme stejně naivního jako jeho Markétku.

"Orlové napadají přímo". - Vznešenost duše se pozná v neposlední řadě po nádherné a hrdé hlouposti, s níž útočí - "přímo".

Člověk musí být sám k sobě dobrodružný, pokoušející, kazivý. Ani slova o felčarství krasoduchů. Chci prorazit cestu robustnějšímu ideálu.

"Ráj je v stínu mečů" - také symbol a slovo, po němž se poznávají a prozrazují duše vznešeného a bojovného původu. Přijde doba, kdy bude mít člověk ke svým službám nadbytek síly: věda slídí po tom, jak přivodit toto otroctví přírody.

Ty různé druhy nouze, jejichž kázní je zformován člověk: nouze učí pracovat, myslet, ovládat se.

Velký člověk je nutně skeptikem (čímž není řečeno, že by se jím musel zdát), předpokládá, že velikost tvoří toto: něco velkého chtít a mít k tomu prostředky.

U velkého člověka jsou specifické vlastnosti života největší: bezpráví, lež, vykořisťování. Působily-li však převahou, pak nebyla jejich podstata pochopena a byla vykládána po dobrém.

Dobře rozumět slovu veselí. Je to dočasné osvobození z dlouhého napětí, rozpustilost, saturnálie ducha, jenž se zasvěcuje a připravuje k dlouhým a strašným rozhodnutím.

Hrdinové, mučedníci, géniové a nadšenci nám nejsou dost tiší, trpělivi, jemní, chladní a pomalí.

Myslím, že jsem leccos uhlí z ducha nejvyššího člověka - snad zahyne každý, kdo jej uhodne; ale kdo jej užřel, musí pomáhat jej umožnit.

Dejme tomu, že by naše chápání světa bylo nedorozuměním: mohla by být koncipována dokonalost, v níž by byla i taková nedorozumění sankcionována?

Věk síly je jenom jedna: mít všechny chorobné rysy století, ale vyrovnati je v bohaté, plastické a obnovující síle. Silný člověk.

Je nebezpečnějšího klamu nežli pohrdání tělem? Jako by tím všechna duchovnost nebyla odsouzena k chorobnosti, k výparům "idealismu"!

Ve vnitřním duševním hospodářství primitivního člověka převládá strach ze zla. Co je zlo? Trojí: náhoda, nejistota, náhlost.

Hodnoty slabých jsou navrch, neboť je převzali silní, aby jimi vedli.

Proč slabí vítězí. Celkem: nemocní a slabí mají více soucitu, jsou "lidštější" - nemocní a slabí mají více ducha, jsou proměnlivější, mnohotvárnější, zábavnější - zlomyslnější.

Kořen všeho zla: otrocká morálka pokory, cudnosti, nesobectví, absolutní poslušnosti zvítězila. Vládnoucí povahy tím byly odsouzeny 1. k pokrytectví, 2. k trýzni svědomí.

Nebylo dosud víry v radost z míry - radost jezdce na ohnivém oři! Mírnost slabých povah byla zaměňována s umírněností silných!

Uznáváme převahu řeckého člověka, renesančního člověka - ale chtěli bychom ho mít bez jeho příčin a podmínek.

Proti čemu bojují: aby výjimečnost nepotírala pravidlo - místo toho, aby pochopila, že trvání pravidla je předpokladem pro hodnotu výjimky.

Nikoliv panská rasa, jejíž úkol by se vyčerpával vládnutím, nýbrž rasa s vlastní životní sférou, s nadbytkem síly pro

krásu, statečnost, kulturu, uhlazenost až duševní.

K panským typům. "Pastýř" jako opak "pána". První je prostředkem k udržení stáda, druhý účelem, kvůli němuž tady stádo je.

Typus mých učedníků. Těm lidem, po nichž mi něco je, přeji utrpení, opuštěnost, nemoc, špatné nakládání, znehodnocení, přeji si, aby jim bylo neznámo hluboké pohrdání sama sebou, muka nedůvěry k sobě, bída přemoženého; nemám s nimi soucitu, neboť jim přeji to jediné, co dnes může dokázat, má-li někdo cenu či ne - aby vydržel.

Pořádný malý chlapec se zatváří ironicky, zeptáme-li se ho: "Chceš se stát ctnostným?" Ale otevře oči, když se ho zeptáme: "Chceš se stát silnějším nežli tvoji kamarádi?"

Má-li kdo temperament, volí si instinktivně nebezpečné věci; např. dobrodružství spekulace, je-li kdo filosofem, nebo nemorálností, je-li ctnostný.

Že se nikdy nedosáhne stavu rovnováhy, to dokazuje, že není možná. Ale v neurčitém prostoru by se jí muselo dosáhnout. Také v prostoru kulovitém. Tvar prostoru musí být příčinou věčného pohybu a nakonec vší "nedokonalosti".

"Síla" a "klid" a "stálost" se vylučují. Míra síly (jako velikosti) je pevná, její podstata je však plynulá.

Z válečné školy života. Co mne nezahubí, činí mne silnějším.

Typ zločince je typ silného člověka v nevhodných podmínkách, onemocnělý silný člověk. Chybí mu divočina, jistá volnější a nebezpečnější příroda a forma bytí, v níž všechno, co je zbraní a zbrojí v instinktu silného člověka, existuje právem.

I. NIETZSCHE O SOBĚ

Patřím k těm Schopenhauerovým čtenářům, kteří hned po přečtení první stránky s určitostí vědí, že přečtou všechny a že budou naslouchat každému slovu, které kdy vyslovil.

Největší potíže mi vždy působilo a stále ještě mi největší potíže působí toto: nahlédnout, že nepopsatelně více záleží na tom, jak se věci jmenují, než na tom, co jsou.

Neustále ve své společnosti. - Vše, co je mého druhu, v přírodě i dějinách, ke mně hovoří, pohání mě kupředu, utěšuje -: to druhé neslyším, nebo ihned zapomínám. Jsem stále jen ve své společnosti.

Má antipatie. - Nemám v lásce lidi, kteří musí - mají-li vůbec dosáhnout nějakého účinku - vybuchnout jako bomby a v jejich blízkosti se člověk neustále vystavuje nebezpečí, že náhle přijde o sluch - nebo ještě o víc.

Pohnout kameny, proměnit zvířata v lidi - to ode mne chcete? Ach, jste-li ještě kamením a zvířeti, pak hledejte nejprve svého Orfea!

"Naše konání nechť určuje, čeho se zříkáme: zříkat se konáním" - tak se mi to líbí, tak zní mé placitum.

Chci mít u sebe svého lva a svého orla, abych měl neustále náznaky a předzvěsti toho, jak velká nebo jak malá je má síla.

Posthumním lidem - mně například - se rozumí hůře než lidem časovým, zato jsou lépe slyšet. Přesněji: nám se nerozumí nikdy - a odtud naše autorita.

Co na tom záleží, že mám pravdu. Mám příliš mnoho pravdy. A kdo se dnes směje nejlépe, směje se i naposled.

Formule mého štěstí: Ano, ne, přímá linie, cíl...

Aforismus, sentence, v nichž jsem jako první mezi Němci mistrem, jsou formami "věčnosti"; mou ctižádostí je říci v deseti větách tolik, co každý jiný řekne v celé knize - co každý jiný ani v celé knize neřekne...

Dal jsem lidstvu nehlubší knihu, která existuje, svého Zarathustru; zakrátko mu dám knihu nejnezávislejší. -

Mým osvěžením, mou zálibou, léčbou z celého platonismu byl vždy Thukydides. Thukydides a snad Machiavelliho Principe jsou mi nejbližší svou nepodmíněnou vůlí nic si nepředstírat a vidět rozum v realitě - ne v rozumu a tím méně v "morálce"...

Byl jsem první, kdo pro porozumění staršímu, ještě bohatému a překypujícímu helénskému instinktu vážně nastolil podivuhodný fenomén jménem Dionýsos: je vysvětlitelný pouze z přemíry síly.

"Zrození tragédie" bylo mým prvním přehodnocením všech hodnot: tím se opět vracím na půdu, z níž roste má vůle, můj um - já, poslední žák filosofa Dionýsa - já, učitel věčného návratu...

Jsou dny, kdy na mne přijde cit černější než nejčernější melancholie - pohrdání lidmi.

Nepoměr mezi velikostí mého úkolu a malostí mých současníků našel výraz v tom, že jsem nebyl ani slyšen, ba ani viděn. Žiji pouze na svůj vlastní účet, je to snad jen předsudek, že žiji?...

Jsem učedník filosofa Dionýsa a dal bych spíš přednost tomu být satyrem než světcem.

"Zlepšit" lidstvo je věru to poslední, co bych já chtěl slibovat. Nebudu stavět žádné nové bůžky; ti staří nechť poznají, co znamená stát na hliněných nohou.

Kdo ví, jak dýchat vzduch mých spisů, ví, že je to horský vzduch, silný vzduch. Je třeba pro něj být stvořen, jinak nemálo hrozí nachlazení.

Nehledě na to, že jsem dekadent, jsem také jeho protiklad. Dokazují to mimo jiné tím, že jsem vždy proti zlým stavům instinktivně volil správné prostředky: kdežto pravý dekadent volí vždy prostředky, jež mu jsou na újmu.

Jsem polský šlechtic nejčistšího ražení, v mé krvi není přimíšena ani krůpěj krve špatné, alespoň ne německé.

Hledám-li vůči sobě nejostřejší protiklad a zároveň nevyčíslitelnou sprostotu instinktu, nalézám vždy svou matku a sestru - s takovou chátrou mne chtít spříznit bylo urážkou mé božskosti.

Jsem svým založením válečník. Útočit náleží k mým instinktům. Umět být nepřítelem, nepřítelem být - to snad předpokládá silnou povahu, dozajista však je to založeno v každé silné povaze.

Mám až přílišně vznětlivý instinkt čistotnosti, takže fyziologicky vnímám - čichám blízkost nebo - co dím? - to

nejniternější, "útroby" každé duše.

Má lidskost není v tom, soucítit, jaký člověk je, nýbrž v tom, snést, že "s ním" soucítím... Má lidskost je neustálé sebezpřemáhání.

Hnus z člověka, z "lůzy", byl vždy mým největším nebezpečím...

Pokud snad jsem "hříšný", naprosto mi to ušlo. Postrádám rovněž spolehlivého kritéria pro to, co jsou výčitky svědomí: podle toho, co jsem o tom zaslechl, nezdají se mi výčitky svědomí ničím účtyhodným...

Ateismus znám veskrze nikoli jako výsledek, tím méně jako událost: rozumí se u mne sám sebou, z instinktu.

Jako chlapec jsem věřil, že pítí vína, stejně jako kouření, je zpočátku jen vanitas, později zlozvyk mladých mužů.

Nemám ve zvyku číst mnoho a mnohé: z čítárny se mi dělá zle. Nemám také ve zvyku mnoho a mnohé milovat.

V mých vzpomínkách chybí, že bych se sám kdy namáhal - v mém životě nelze doložit žádný rys zápasu, jsem opakem heroické povahy. Něco "chtít", o něco "usilovat", mít na očích nějaký "účel", "přání" - nic z toho neznám ze zkušenosti.

Chybí mi jakýkoli chorobný rys; nestal jsem se chorobným ani v dobách nejtěžší nemoci; v mé bytosti byste marně hledali nějaký rys fanatismu. Nikdo mi nedokáže z žádné chvíle mého života vyzývavé nebo patetické chování.

Věděl jsem již absurdně brzy, v sedmi letech, že mne nikdy nedostihne lidské slovo: viděl mne kdy někdo se nad tím moutit?

Jedno jsem já, něco jiného mé spisy.

Kdo věří, že něčemu ode mne rozumí, ten si ze mne něco upravil k obrazu svému - nezřídka v můj opak, například v "idealistu"; kdo nerozuměl ode mne ničemu, popíral, že bych vůbec přicházel v úvahu.

Ve Vídni, v Petrohradě, ve Stockholmu, v Kodani, v Paříži a v New Yorku - všude mne objevili: neobjeven jsem v zemi evropské plošiny, v Německu...

Jsem antiosel par excellence, a tím světodějný netvor - jsem po řecku, a nikoli jen po řecku, Antikrist...

Své spisovatelské výsady trochu znám; na jednotlivých případech jsem si také ověřil, jak přivyknutí mým spisům "kazí" vkus. Nelze pak už prostě snést jiné knihy, ze všech nejméně knihy filosofické.

Že z mých spisů promlouvá psycholog, jenž nemá sobě rovného, toť snad první poznatek, ke kterému dospěje dobrý čtenář - čtenář, jakého zasluhuji, čtenář, který mne čte, jako četli dobří staří filologové svého Horáce.

Mlčí se, v Německu se se mnou nakládá s chmurnou opatrností: po léta se mi dostává bezpodmínečné svobody slova, k jaké dnes nikdo, tím méně někdo v "Říši", nemá dostatečně volné ruce.

V tom je moje chytrost, že jsem byl mnohým a na mnoha místech, abych se mohl stát jedním - abych mohl dosáhnout jednoty. Musel jsem nějaký čas být i učencem.

Patří k mé ctižádosti být uznáván jako opovrhovatel Němci par excellence.

Mám-li si vymyslet člověka, který odporuje všem mým instinktům, je z toho vždy Němec.

Odpočítám-li svůj styk s několika umělci, především s Richardem Wagnerem, neprožil jsem s Němci ani jednu dobrou hodinu...

Znám svůj úděl. S mým jménem bude jednou spojována vzpomínka na cosi nesmírného - na krizi, jaké na zemi nebylo, na nejhlubší kolizi svědomí, na rozhodnutí vyvolané proti všemu, v co se doposud věřilo, co se požadovalo, co bylo posvátné. Nejsem člověk, jsem dynamit.

Pocit'uji strašlivou úzkost z toho, že se o mně jednoho dne bude hovořit jako o svatém: Uhodnete, proč tuto knihu (Ecce homo) vydávám předem; má zabránit, aby se mnou tropili neplechu... nechci být světcem, raději snad šaškem...

Snad jsem šašek...

Přehodnocení všech hodnot: to je má formule pro akt nejvyššího sebeuvědomění lidstva, jenž se mnou stal tělem a géniem.

Teprve já jsem odhalil pravdu, a to tím, že jsem poprvé lež jako lež pocítil - páchne... Můj génius je v mých nozdřích...

Jsem zdaleka nejstrašlivějším člověkem, jaký kdy dosud existoval; to nevylučuje, abych byl nejdobrotivějším.

Jsem první imoralista: tím jsem ničitelem par excellence.

Zvolil jsem slovo imoralista jako svůj znak, čestný znak, ještě v jiném smyslu; jsem hrdý, že mám toto slovo, jež mne odlišuje od celého zbytku lidstva.

Bylo mi rozuměno? Co mne vymezuje, co mne staví stranou celého zbytku lidstva, je to, že jsem objevil křesťanskou morálku. Proto mi bylo zapotřebí slovo, mající smysl výzvy ke každému.

Bylo mi rozuměno? - Dionýsos proti Ukřižovanému...

Moje filosofie přináší vítěznou myšlenku, která nakonec zabije všechny ostatní. Je to veliká idea chovu a kázně: rasy, kterým je nesnesitelnou, jsou vyřízeny, ony, jež v ní vycítí největší dobrodiní, jsou vyvoleny k panství.

J. RŮZNÁ POZOROVÁNÍ

Opovázlivost lidských červů je na jevišti země tím nejžertovnějším a nejveselejším.

Příroda chce být vždy obecně užitečná, ale neumí nalézt k tomuto účelu nejlepší a nejvhodnější prostředky a metody: to je její velké utrpení, proto je melancholická.

Nepřirozenosti, která si uvědomila sebe samu, zbývá už jen touha po nicotě, příroda naproti tomu touží být proměněna láskou: nepřirozenost chce nebýt, příroda chce být jinak.

Naše radost z nás samých se chce udržet tak, že znovu a znovu proměňuje něco nového v nás samé - a právě to znamená vlastnění. Být syt svého vlastnictví znamená: být syt sebe sama.

Lidé úpadku jsou vtipní a pomlouvační; vědí, že jsou i jiné druhy vraždy než dýkou a přepadením - vědí také, že se věří všemu, co bylo pochváleno.

Recept proti "nouzi" zní: nouze.

Když Němec jednou doopravdy propadne vášni (a nemá jen jako obvykle dobrou vůli k vášni), pak se v ní chová, jak právě musí, a na své chování už nemyslí.

Blesk a hrom potřebují čas, světlo hvězd potřebuje čas, činy potřebují čas, i poté, co jsou vykonány, aby byly viděny a slyšeny.

Německá nechuť k životu je výsledkem zejména zimního churavění, včetně působení sklepního vzduchu a jedovatých zplodin z kamen německých domácností.

Mystická vysvětlení. - Mystická vysvětlení se považují za hluboká; pravda však je, že nejsou dokonce ani povrchní. Zběhlý kazatel a propuštěný trestanec neustále dělají obličej: co chtějí, je obličej bez minulosti.

O samotě. - Žije-li člověk sám, nemluví příliš nahlas ani nepíše příliš nahlas: neboť se obává duté ozvěny - kritiky víly Echo. - A všechny hlasy znějí o samotě jinak!

Chudý. - Je dnes chudý: leč nikoli proto, že by mu všechno vzali, nýbrž proto, že vše odhodil: - co na tom záleží? Je zvyklý nacházet. - A právě chudí jeho dobrovolné chudobě nerozumějí.

K morální osvětě. - Němcům je třeba vymluvit jejich Mefistofela: a jejich Fausta též. Jsou to dva morální předsudky vůči hodnotě poznání.

Proti leckteré obhajobě. - Nejzákladnější způsob, jak nějakou věc poškodit, je obhajoba záměrně nesprávnými důvody. Hranice našeho sluchu. - Slyšíme jen ty otázky, na něž jsme s to nalézt odpověď.

Nevole hrdého člověka. - V hrdém vyvolávají nevoli dokonce i ti, kdo jej nesou vpřed: zlobně hledí na koně svého vozu.

Štědrost. - Štědrost je u boháčů často jen jakýmsi ostychem.

Smích. - Smích znamená: být škodolibý, ale s dobrým svědomím.

Marnotratník. - Nezná ještě onu chudobu boháče, který už jednou spočetl celý svůj poklad - utrácí svého ducha s nerozumem marnotratné přírody.

Potřeba. - Potřeba je pokládána za příčinu vzniku: ve skutečnosti je často jen účinkem vznikuvšího.

Závistivec. - Je to závistivec - tomu přejme, aby neměl děti; ještě by jim záviděl, že sám už dítětem být nemůže.

Velký muž! - Z toho, že je někdo "velký muž", nelze ještě usuzovat, že je muž; možná je to jen chlapec, nebo chameleon všech životních období, nebo zakletá ženuška.

Míra v pili. - Neměli bychom chtít překonat pili svého otce - může to mít za následek nemoc.

Tajní nepřítelé. - Moci si držet tajného nepřítele - toť luxus, na který ani moralita šlechtických druhů nebývá dostatečně bohatá.

Nebezpečí v hlase. - S velmi silným hlasem v hrdle není člověk takřka schopen myslet jemné věci.

Oběť. - O oběti a obětování smýšlejí obětní zvířata jinak než diváci: ale nikdy jim nebylo dáno slovo.

Nedostatek mlčenlivosti. - Celá jeho bytost je nepřesvědčivá - to proto, že žádný dobrý skutek, jež kdy učinil, nikdy nezamlčel.

"Důkladní" lidé. - Lidé pomalí v poznávání se domnívají, že pomalost patří k poznání.

Duch a charakter. - Mnozí dosáhnou svého vrcholu v oblasti charakteru, ale jejich duch právě na tuto výšku nestačí - a u mnohých je tomu naopak.

Jak pohnout zástupy. - Nemusí být ten, kdo chce pohnout zástupy, hercem sebe sama? Nemusí nejprve sám sebe přeložit do groteskně jasné podoby a celou svou osobu i věc takto hrubě a zjednodušeně přednést?

Zasmušilec. - Stačí jediný zasmušilý člověk, aby v celém domě způsobil trvalou rozladěnost a pochmurné nebe; a jen zázrakem se stává, že tento jeden chybí! - Štěstí není zdaleka tak nakažlivá nemoc - čím to je?

Zvyk. - Každý zvyk dodává naší ruce vtip a ubírá našemu vtipu zručnost.

Raději dlužní. - "Raději zůstat dlužní než platit mincí, jež nenese náš obraz!" - to vyžaduje naše suverenita.

Proti rozpakům. - Kdo je neustále plně zaměstnán, je nad všemi rozpaky.

Ze zkušenosti. - Leckdo nemá tušení, jak je bohatý, dokud se nedoví, jak velmi bohatí lidé ho ještě okrádají.

Co konáme. - Co konáme, není nikdy chápáno, nýbrž vždy jen chváleno a haněno.

S velkým cílem. - S velkým cílem jsme nadřazení i spravedlnosti, nejen svým činům a svým soudcům.

Nechci hlásat žádnou morálku, ale těm, kteří tak činí, dám tuto radu: chcete-li ty nejlepší věci a stavy nakonec připravit o veškerou úctu a cenu, pak je jen dále berte do úst jako dosud!

Nemusel nejprve Prométheus žít v bludu, že ukradl světlo a pyká za to - aby nakonec odhalil, že světlo vytvořil tím, že po světle toužil, a že nejenom člověk, nýbrž i bůh je dílem jeho rukou a hlinou v jeho rukou?

V bolesti je stejně moudrosti jako v rozkoši: a podobně jako rozkoš patří k prvořadým záchovným silám druhu. Kdyby takovou silou nebyla, už dávno by zanikla.

Štěstí v osudu. - Největší významování nám osud prokáže, nechá-li nás určitý čas bojovat na straně našich protivníků. Tím jsme předurčení k velkému vítězství.

Život v honbě za ziskem nutí ustavičně vydávat ze sebe ducha až do vyčerpání, v neustálém přetvářování nebo přelstívání nebo předhánění: největší ctností je nyní udělat něco za kratší dobu než dříve.

U většiny dobrých skutků, jež se prokazují nešťastným, je cosi pobuřujícího na intelektuální lehkovážnosti, s níž si tu soucitný hraje na osud: neví nic o všech vnitřních souvislostech a vazbách, jež neštěstí pro mne nebo pro tebe znamená!

Nejhůře lze z jednoho jazyka do druhého přeložit tempo jeho stylu: tento styl má původ v charakteru rasy, řečeno fyziologičtěji, v průměrném tempu její "látkové výměny".

Uplyne desetiletí: a člověk chápe, že ještě i toto vše - bylo mládí!

"To jsem udělal já," říká má paměť. "To jsem nemohl udělat já," říká má hrdost a zůstává neoblomná. Nakonec - paměť ustoupí.

Špatně pozoroval život ten, kdo neviděl i ruku, která chrání tak, že - usmrcuje.
Ne síla, ale trvání vysokého citu činí lidi vysokými.
Kdo dosáhne svého ideálu, ten jej právě tím překročí.
Stupeň a druh pohlavnosti člověka dosahuje až do posledního vrcholku jeho ducha.
Je strašlivé zemřít v moři žizně. Což musíte svou pravdu hned tak solit, že už ani - nezažene žizeň?
Instinkt. - Když hoří dům, zapomene člověk i na oběd. - Ano: ale dožene to na spáleništi.
Spoutáno srdce, svoboden duch. - Když člověk tvrdě spoutá a uvězní své srdce, může poskytnout mnoho svobody svému duchu: již jsem to kdysi řekl. Ale lidé mi nevěří; snad jedině tehdy, když už to sami vědí...
Strašlivé zážitky vnukají otázku, zda ten, kdo je prožívá, není něčím strašlivým.
Těžcí, těžkomyslní lidé se právě tím, čím jiní těžknou, tedy nenávisť a láskou, stávají lehkými a dostávají se přechodně na svůj povrch.
Tak chladný, tak ledový, že si o něho člověk spálí prsty! Každá ruka, jež se ho dotkne, strne! - A právě proto ho někteří mají za horoucího.
Jakže? Velký muž? Já vidím herce svého vlastního ideálu.
Existuje nevinnost obdivu: je vlastní tomu, komu ještě nepřišlo na mysl, že by i on mohl být jednou obdivován.
Těšit se z chvály je u leckoho pouhou zdvořilostí srdce - a přímo protipólem ješitnosti ducha.
I při bdělých smyslech si často počínáme jako ve snu: nejprve si člověka, se kterým se stýkáme, vynalezneme a vybásníme - a okamžitě to zapomeneme.
Rada hádankou. - "Jestliže se pouto nemá přetrhnout - pořádně se do něj musíš zakousnout."
Oblast od pasu dolů je důvodem, proč se člověk nepovažuje tak snadno za boha.
Kdo zápasí s nestvůrami, ať se má na pozoru, aby se přitom nestal nestvůrou. A hledíš-li dlouho do propasti, vzhledně pak propast i do tebe.
Námítka, nevěra, radostná nedůvěra, výsměch jsou známky zdraví: vše nepodmíněné patří do patologie.
Smysl pro tragično roste a ubývá se smyslností.
Pomatenost je u jednotlivců vzácností - ale u skupin, stran, národů a časů pravidlem.
Člověk musí oplácet, dobré i zlé: ale proč právě osobě, jež nám dobré nebo zlé způsobila?
Hodně o sobě mluvit může být i prostředkem, jak se skrýt.
Ve chvále je více dotěrnosti než v haně.
Soucit působí u člověka poznání takřka směšně, jako něžné ruce u Kyklopa.
Člověk nechová nenávist, dokud si druhého příliš necení, nýbrž až tehdy, když si ho cení stejně jako sebe nebo víc.
Ješitnost druhých je v rozporu s naším vkusem jen tehdy, je-li v rozporu s naší ješitností.
Následky našeho jednání nás chytanou za pačesy, a je jim zcela lhostejné, že jsme se mezitím "polepšili".
Je nelidské žehnat tam, kde vás proklínají.
Důvěrnost od nadřazeného roztrpčuje, protože nesmí být oplácena.
"Ne to, že jsi mě obelhal, ale že ti už nevěřím, mnou otřásl."
Existuje rozvinnost dobroty, jež se vyjímá jako zlomyslnost.
"Nelíbí se mi." - Proč? - "Nestačím na něj." - Odpověděl už tak někdo?
Musí existovat půst rozličného druhu; a všude, kde panují mocné pudy a zvyky, měli by zákonodárci dbát na to, aby vkládali přestupné dny, o kterých je takový pud upoután řetězy a učí se zas jednou hladovět.
Blaze zapomnětlivým: neboť ti se "vyrovnají" i se svými hloupostmi.
Německá duše je především mnohostranná, různého původu, spíše přes sebe a na sebe poskládaná než skutečně vybudovaná: za to může její původ.
Pro Němce je typické, že jim člověk sotva kdy úplně křivdí. Německá duše má v sobě chodby a chodbičky, jsou v ní prohlubně, skryše, sklepení; její nepořádek má v sobě kouzlo tajemna; Němec se vyzná v klikatých cestách k chaosu.
Existuje instinkt pro hodnotu, který, víc než co jiného, je sám již známkou vysoké hodnoty; existuje rozkoš z nuancí úcty, která poukazuje na vznešený původ a zvyky.
Hluboké utrpení činí vznešeným; odděluje.
Člověk, který touží po velkém, spatřuje v každém, koho na své dráze potká, buďto prostředek, nebo zdržení a překážku - nebo možnost dočasného spočinutí.
Lidé hlubokého smutku se prozradí tehdy, když jsou šťastni: mají způsob, jak se chápat štěstí, jako kdyby je chtěli umačkat a udusit, ze žárlivosti - ach, oni až moc dobře vědí, že jim uteče!
Ty největší události a myšlenky - ale největší myšlenky jsou největší události - jsou pochopeny nejpozději: pokolení, jež jsou jim současná, takové události nezažijí - žijí mimo ně.
Vznešená duše má k sobě úctu.
I ten nejdůležitější z nás má jen zřídka odvahu k tomu, co vlastně ví...
"Každá pravda je jednoduchá." Není to dvojnásobná lež?
Pomoz si sám: potom ti pomůže každý. Princip lásky k bližnímu.
Máme-li své proč? života, sneseme se téměř s každým jak? Člověk neusiluje o štěstí; to dělá jen Angličan.
Cože? Hledáš? Chtěl by ses zesateronásobit, zestonásobit? Hledáš přívržence? Hledej nuly?
Jakže? Zvolili jste ctnost a vypjatá prsa a zároveň šilháte po přednostech těch, kdo neváhají? Ale ctností se člověk zřídka "prospěchu" (antisemitovi na vrata).
Dostat se do postavení, kdy člověk nesmí mít žádné zdánlivé ctnosti, kdy se spíše jako akrobat na svém provaze buď zřítí, nebo stojí - nebo jde od toho...
"Zlí lidé nemají písně." - Jak to přijde, že Rusové je mají?

Jediné ukvapenosti se dopustíme jen zřídka. Z ukvapenosti první uděláme vždy příliš mnoho. Právě proto se obvykle dopustíme ještě druhé - a tentokrát uděláme příliš málo...

Mluví zklamaný. Hledal jsem velké lidi, našel jsem vždy jen opice svých ideálů.

Zničit nárůživosti a žádostivosti pouze proto, aby se předešlo jejich hlouposti a nepříjemným následkům této hlouposti, se nám dnes samo jeví jako akutní forma hlouposti. Už neobdivujeme zubaře, který zuby trhá, aby nás už nebolely...

To nejjedovatější proti smyslům nevyslovili ani impotenti, ani asketové, ale takoví, kteří se museli nutit, aby byli askety...

Němec nemá žádný cit pro nuance...

Duchem rozumíme, jak je zřejmé, předvídavost, trpělivost, lstivost, přetvářku, velké sebeovládání a všechno, co jsou mimikry (k nim patří velký díl takzvané ctnosti).

Tolerantnost k sobě samému dovoluje mít více přesvědčení: tato pak svorně žijí spolu a - tak jako celý dnešní svět - se vzájemně nekompromitují.

Pesimismus, mimochodem řečeno, ač je tak nakažlivý, přesto chorobnost nějaké doby, nějakého pokolení vcelku nerozšiřuje: je jejich výrazem.

Hodnota nějaké věci nespočívá mnohdy v tom, čeho se s ní dosahuje, nýbrž v tom, co se za ni zaplatí - co nás stojí.

To je způsob lidské vděčnosti: nerozumět svým dobrodincům.

Těm, kteří mlčí, nedostává se skoro vždy jemnosti a zdvořilosti srdce; mlčení je námitka, něco spolknout nutně kazí charakter - i žaludek.

Německý duch, toť špatné trávení, nic nedovede ke konci.

Pojem zjevení v tom smyslu, že se cosí náhle, s nevýslovnou jistotou a jemností stane viditelným, slyšitelným, cosí, co člověkem v hloubi otřese a porazí jej, popisuje jednoduše stav věci.

Těžce pyká, kdo je nesmrtelný. Umírá za to víckrát zaživa.

Čím opravdověji usilujeme o jedno, tím jistěji dosáhneme právě druhého.

Hluboce ranění mají olympický smích. Máme jen, čeho je nám třeba.

OBSAH

- A. ESTETIKA, UMĚNÍ, HUDBA
- B. NÁBOŽENSTVÍ, KŘESŤANSTVÍ
- C. MORÁLKA
- D. KULTURA, VZDĚLÁNÍ
- E. MYŠLENÍ, FILOSOFIE, VĚDA
- F. HISTORIE, POLITIKA
- G. MUŽI, ŽENY A LÁSKA
- H. SVĚT, ČLOVĚK, VŮLE K MOCI
- I. NIETZSCHE O SOBĚ
- J. RŮZNÁ POZOROVÁNÍ

Ediční poznámka:

Do tohoto souboru byly vybrány Nietzscheovy sentence, aforismy a různé kratší úvahy z těchto českých překladů:

Případ Wagnerův a Nietzsche contra Wagner (Arnošt Procházka, Josef Pelcl 1901), Nečasové úvahy - O užitku a škodlivosti historie pro život (Jan Krejčí, Jan Laichter 1902), Antikrist (Josef Fischer, Alois Srdce 1929), Duševní aristokratismus (Vítězslav Tichý, 1940), O životě a umění (Jaroslav Kabeš, Pohořelý 1943), Schopenhauer jako vychovatel, Richard Wagner v Bayreuthu (Pavel Kouba, Mladá fronta 1992), Soumrak bůžků aneb Jak filosofovat kladivem (Ladislav Benyovszky, Naše vojsko 1993), Ecce homo (Ladislav Benyovszky, Naše vojsko 1993), Radostná věda (Věra Koubová, Votobia 1996), Mimo dobro a zlo (Věra Koubová, Aurora 1996, 1998).